

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ**

КЛОС ЛІЛІЯ ЄВГЕНІВНА

УДК 378.4 : 364-43 : 614 (73)

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ США
ДО ЗДОРОВ'ЄЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Національному університеті «Львівська політехніка»
Міністерства освіти і науки України (м. Львів).

Науковий консультант – доктор педагогічних наук, професор

Лактіонова Галина Михайлівна.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор

Поліщук Віра Аркадіївна,

завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль);

доктор педагогічних наук, професор

Бідюк Наталя Михайлівна,

завідувач кафедри практики іноземної мови та методики викладання Хмельницького національного університету (м. Хмельницький);

доктор педагогічних наук, професор

Бобрицька Валентина Іванівна,

професор кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (м. Київ).

Захист відбудеться 29 березня 2018 р. об 11 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.451.01 в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлинського, 9, 5-й поверх, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися на сайті www.ipood.com.ua та у бібліотеці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлинського, 9.

Автореферат розіслано 28 лютого 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. І. Сотська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Освіта є одним із ефективних засобів підвищення якості життя і дієвим інструментом боротьби з бідністю та нетерпимістю, що завдяки миролюбству відкриває шлях для розвитку особистості й суспільства. Модернізація вищої освіти в Україні спонукає до пошуку нових шляхів вирішення нагальних потреб і глобальних проблем. Особливо це стосується збереження здоров'я населення як стратегічного ресурсу і показника обороноздатності країни, її конкурентоздатності на міжнародному рівні. За даними Національного інституту стратегічних досліджень України (2015) і Центрального розвідувального управління США (2016), стан здоров'я українського населення незадовільний: загальні коефіцієнти – смертності (14,46 ‰ – 2-ге місце у світі після Лесото), народжуваності (10,82 ‰ – 182 місце), зростання населення (-0,6 ‰ – 228 місце); за 25 років незалежності чисельність населення скоротилася на 9 млн. осіб; «надсмертність» чоловіків і архаїчна структура смертності населення – українські «феномени». У складних умовах зовнішньої військової агресії і пов'язаних з нею внутрішніх труднощів питання збереження здоров'я населення і його добробуту особливо загострилося.

Соціальні працівники як агенти змін швидко реагують на суспільні негаразди, сприяють розвитку індивідів, сімей, громад, досягненню соціальної справедливості й покращення здоров'я і добробуту людей. Ефективне виконання професійних обов'язків фахівцями у зв'язку зі збереженням здоров'я можливе завдяки підготовці до здоров'єзберезувальної діяльності.

Професійна підготовка соціальних працівників в Україні здійснюється з урахуванням провідних світових моделей (американської, західноєвропейської, східноєвропейської); згідно з вітчизняними нормативно-правовими актами: Закони України «Про освіту» (1991), «Про вищу освіту» (2014), «Про професійний розвиток працівників» (2012), «Про соціальні послуги» (2003 р.), Національна стратегія розвитку освіти України на період до 2021 року (2012), «Стратегії сталого розвитку Україна – 2020» (2015). Вона зорієнтована на «Світові стандарти освіти і підготовки в соціальній роботі» (2004) і «Новий Порядок денний для соціальної роботи в умовах зростання глобальних впливів» (2011) як нову концепцію діяльності фахівців соціальної сфери в умовах наростання небезпечних наслідків глобалізації для здоров'я і благополуччя людей, спричинених нерівністю і нестійкістю середовища у зв'язку з кліматичними змінами, впливом військових дій, насильства, стихійних лих, забруднювальних речовин. Важливим напрямом розв'язання цієї глобальної проблеми представники Міжнародної федерації соціальних працівників (МФСП) та Міжнародної асоціації шкіл соціальної роботи (МАШСР) вважають посилення ролі соціальних працівників у сприянні оздоровленню й зміцненню спільнот завдяки якісній професійній підготовці фахівців соціальної роботи.

Творче використання надбань зарубіжної педагогічної науки і практики сприяє ефективності професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності сприяє. Досвід США для порівняльно-педагогічного аналізу в цій сфері було обрано з об'єктивних причин: а) соціальна

робота у цій країні – це індустрія, поділена за сферами діяльності фахівців і проблемами клієнтів; соціальні працівники становлять 0,25% населення США, з них понад 40% зайняті у сфері здоров'я; прогноз Департаменту праці на 2014-2024 рр. вказує на зростання потреби у фахівцях на 19%; б) професійна освіта в галузі соціальної роботи досягла високого рівня за понад столітній період і визнана в світі як модель підготовки; в) обґрунтована фахівцями теорія і досвід практики соціальної роботи США поширюється міжнародними професійними організаціями (МФСП, МАШСР); г) професійна підготовка соціальних працівників до діяльності у сфері здоров'я віддзеркалює провідні тенденції розвитку освіти у галузі соціальної роботи, забезпечена усіма рівнями вищої освіти (бакалавр, магістр, доктор філософії), післядипломною і постдокторською підготовкою в умовах неперервної освіти, застосуванням різноманітних інтерактивних форм і методів навчання

У контексті наукового пошуку значний інтерес викликають дослідження за такими напрямками: світоглядно-філософські засади концепції збереження здоров'я людини у зв'язку із самоактуалізацією особистості в умовах суспільних трансформацій ХХІ ст. (М. Амосов, К. Гольштейн, А. Маслоу, Г. Мюррей, Г. Олпорт, К. Роджерс, О. Хакслі); філософські основи сучасної освіти у вищій школі (В. Андрущенко, В. Бех, Г. Васянович, І. Зязюн, В. Кремень, В. Кулініченко, П. Фрейре); проблеми неперервної професійної підготовки у контексті освіти впродовж життя (С. Батишев, С. Гончаренко, Т. Десятов, В. Луговий, Н. Ничкало, С. Сисоева) та освіта дорослих (С. Змейов, А. Кукуєв, Л. Лук'янова, М. Ноулз (M. Knowles)); концептуальні засади професійної підготовки фахівців соціальної сфери (Р. Баркер (R. Barker), П. Джонсон (P. Johnson), М. Доел (M. Doel), А. Мінахан (A. Minahan), А. Пінкус (A. Pincus), С. Шардлоу (S. Shardlow) і підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності (Дж. Адамс (J. Adams), К. Бланшард (K. Blanchard), І. Кенон (I. Cannon), Р. Кебот (R. Cabot), Ф. Керлінгер (F. Kerlinger), М. Міллер (M. Miller), М. Річмонд (M. Richmond), Х. Перлман (C. Perlman)); психологічні і соціологічні аспекти формування поведінки щодо здоров'я (А. Адлер, Г. Вайнер, П. Гудмен, Дж. Дьюї, Е. Еріксон, Г. Мід, Ф. Перлз, В. Райх, О. Ранк, З. Фройд); проблема професійної підготовки фахівців у системі вищої освіти за кордоном як предмет порівняльно-педагогічних досліджень (А. Абашкіна, Н. Авшенюк, О. Матвієнко, О. Огієнко, Л. Пуховська, А. Сбруєва); ціннісно-етична спрямованість професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності (І. Козубовська, І. Мигович, В. Поліщук, М. Джозеф (M. Joseph), Р. Долгофф (R. Dolgoff), А. Конрад (A. Conrad), Ф. Ловенберг (F. Lowenberg), Б. Малві (B. Mulvey), Ф. Ример (F. Reamer).

Результати проведеного аналізу наукових, документальних, нормативних та інших джерел дає підстави стверджувати, що проблема професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності не була предметом окремого дослідження. Водночас вивчення досвіду цієї країни становить науковий інтерес і є важливим джерелом осмислення й творчого використання прогресивних ідей у вітчизняній освітній теорії і практиці.

Вивчення наукових і документальних джерел та досвіду професійної підготовки фахівців у галузі соціальної роботи в Україні уможливило виявлення суперечностей, що потребують розв'язання, а саме між:

- глобальними світовими тенденціями нагромадження знань з проблеми соціальної роботи й здоров'єзбережувальної діяльності соціального працівника, налагодження соціального партнерства й міжнародного співробітництва у цій сфері і відсутністю вітчизняної науково обґрунтованої системи підготовки майбутніх соціальних працівників до такого виду діяльності;

- викликами сучасного глобалізованого суспільства і недостатнім рівнем готовності соціальних працівників до здоров'єзбережувальної діяльності як складової професійної практики в умовах нестабільного середовища;

- доцільністю врахування тенденцій розвитку професійної підготовки соціальних працівників для сфери здоров'я у зарубіжних країнах та недостатнім системним вивченням й узагальненням відповідного досвіду у вітчизняній педагогічній науці;

- об'єктивною потребою підготовки висококваліфікованих професійно компетентних у сфері здоров'єзбережувальної діяльності майбутніх соціальних працівників і недосконалістю системи такої професійної підготовки у закладах вищої освіти, що виявляється у недостатності її нормативно-правового, організаційного та науково-методичного забезпечення.

Урахування потреби розв'язання окреслених суперечностей і відсутність наукового осмислення інноваційного теоретичного і практичного досвіду США з підготовки соціальних працівників до діяльності у сфері збереження здоров'я, актуальності інтегрування професійної підготовки соціальних працівників України у світовий освітній простір в галузі соціальної роботи, зростання ролі здоров'єзбережувальної діяльності соціальних працівників, сприяло вибору теми дисертаційного дослідження – **«Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в університетах США до здоров'єзбережувальної діяльності».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження є складовою комплексної програми науково-дослідної роботи кафедри соціології та соціальної роботи Інституту гуманітарних і соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка» – «Соціально-педагогічні аспекти професійної підготовки соціальних працівників: теорія, історія, практика» (КССР-20184006648).

Тему дослідження затверджено Вченою радою Національного університету «Львівська політехніка» (протокол №30 від 23.02.2010 р.) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол №6 від 28.09.2010 р.).

Об'єкт дослідження: професійна підготовка соціальних працівників у Сполучених Штатах Америки.

Предмет дослідження: система професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в університетах США до здоров'єзбережувальної діяльності.

Мета дослідження: на основі цілісного наукового аналізу становлення і розвитку системи професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в

університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності схарактеризувати закономірності розвитку і виявити тенденції її функціонування в умовах глобалізації та можливості творчого використання ідей кращого зарубіжного досвіду в Україні.

Відповідно до об'єкта, предмета, мети визначено основні **завдання дослідження**:

1. Здійснити бібліографічний аналіз проблеми професійної підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності у вітчизняній та зарубіжній літературі.

2. Проаналізувати документи міжнародних та національних професійних організацій з проблеми підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності в США.

3. Вивчити аксіологічно-теоретичні засади здоров'єзберезувальної діяльності в соціальній роботі США.

4. Дослідити генезу та схарактеризувати складові системи професійної підготовки соціальних працівників у США до здоров'єзберезувальної діяльності

5. Обґрунтувати структурно-функціональну модель діяльності фахівця соціальної роботи у сфері здоров'я США.

6. Розкрити дидактичні засади та виявити організаційні умови професійної підготовки соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності.

7. Схарактеризувати закономірності та виявити тенденції розвитку професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності в університетах США і Україні.

8. Здійснити прогностичне обґрунтування розвитку системи професійної підготовки соціальних працівників в університетах України з урахуванням прогресивного досвіду досліджуваної країни та підготувати навчально-методичний комплекс для його ефективного впровадження у вітчизняних закладах вищої освіти.

Концепція дослідження. Поліконцептуальність виконуваного дослідження зумовила його здійснення на—трьох рівнях – методологічному, теоретичному і практичному, кожний з яких представлений сукупністю наукових підходів. Методологічний рівень – це фундаментальні наукові підходи, що використовувалися під час дослідження цієї проблеми: *системний підхід* – дав змогу розглядати здоров'я людини як феномен багатофакторної детермінації і предмет діяльності соціального працівника, ототожнити належний рівень здоров'я особистості із її розвитком, всебічно проаналізувати професійну підготовку соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності з позицій цілісності, розкрити складові, їх взаємозв'язки і взаємовпливи; *термінологічний* – сприяв формуванню поняттєво-категоріального апарату дослідження; *синергетичний* – дозволив простежити генезу системи професійної підготовки соціальних працівників США до діяльності у сфері здоров'я як складного процесу, реалізованого під впливом соціально-економічних, суспільно-політичних, психолого-педагогічних, технологічних, культурних, глобалізаційних чинників; *аксіологічний* підхід спрямовується на підготовку соціальних працівників до діяльності зі збереження здоров'я на засадах поваги до життя і здоров'я людини

як найвищих цінностей; *культурологічний* сприяв дослідженню цієї проблеми як феномена культури США, з певними етно- і соціокультурними, релігійними, професійними традиціями здоров'єзбереження; *соціологічний* – дав змогу виявити специфіку діяльності соціальних працівників зі збереження здоров'я, схарактеризувати закономірності та виявити тенденції розвитку їх підготовки у США у контексті соціальних відносин, процесів, інститутів, обґрунтувати структурно-функціональну модель діяльності соціального працівника у сфері здоров'я; *андрагогічний* як основа організаційно-дидактичних умов реалізації освітніх програм, використання інноваційних технологій навчання, розроблення науково-методичного забезпечення; *гуманістичний* підхід як педагогічна парадигма в обґрунтуванні особистісно орієнтованих моделей професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберувальної діяльності; *компетентнісний* – дозволив розглядати їхню компетентність із здоров'єзберувальної діяльності як результат інтегрування знань, умінь, набутих у процесі вивчення дисциплін загальнокультурного, здоров'єзберувального, психолого-педагогічного і соціального змісту із особистісними змінами завдяки участі у діяльності зі збереження здоров'я під час практичної підготовки; *міждисциплінарний* підхід забезпечив використання теорій і концепцій філософії, психології, соціології, соціальної роботи та інших гуманітарних наук з метою ґрунтовного аналізу теорії та практики професійної підготовки соціальних працівників до здоров'єзберувальної діяльності в США; *прогностичний* – сприяв характеристиці закономірностей і виявленню тенденцій професійної підготовки соціальних працівників в університетах США до здоров'єзбереження і на цій основі прогностичному обґрунтуванню розвитку системи професійної підготовки соціальних працівників в університетах України.

Теоретичний рівень дослідження представлений науковими підходами: *порівняльної педагогіки, соціального конструктивізму, позитивізму, патерналізму, утопізму, професійної етики, холізму, еkleктизму, епістемології, педагогіки свободи*, що уможливило врахування положень щодо: системного вивчення процесів у сфері освіти і зіставлення системотвірних елементів досліджуваної системи; єдності сенсів і цілей педагогічної діяльності у світовій практиці і доцільності технологічної варіативності; пріоритетної спрямованості розвитку освітніх систем на забезпечення цінності людини і людського; тотожності часткового і загального у розвитку напрямів педагогічного досвіду; милосердя; відповідальності держави за здоров'я і добробут громадян, співпраці, активації потенціалу здоров'я клієнтів, вирішення соціальних проблем на засадах колективної відповідальності за благополуччя суспільства; визнання здоров'я проблемою соціальної справедливості і дотримання людських прав; соціальної вразливості суб'єктів, оцінювання потреб клієнтів, сприяння їх самостійному функціонуванню і соціальному розвитку.

Практичний рівень дослідження ґрунтувався на принципах: науковості й цілісності знання, ціннісної, професійної спрямованості підготовки, студентоцентризму, наступності й послідовності, зв'язку теорії з практикою, рівної значущості практичної і теоретичної складових підготовки; гнучкості, диференціації та індивідуалізації; мультикультуралізму, поєднання колективної діяльності із

самостійністю студента; партнерських стосунків між студентами і викладачами, між університетом і соціальними службами; застосування інноваційних методів і технологій; інклюзії; неперервності професійного розвитку. Завдяки їх використанню здійснено аналіз професійної підготовки соціальних працівників у вищій школі США до здоров'єзбережувальної діяльності як відкритої системи, що динамічно реагує на глобалізаційні впливи у соціальній сфері, охороні здоров'я та освіті, має цілісний характер, охоплює сукупність взаємопов'язаних компонентів, утворених елементами: мета, методологічні підходи, цінності, принципи, теоретична і практична складові підготовки, навчальні плани, освітні програми, зміст, форми, методи, технології, організацію та управління підготовкою, оцінювання і моніторинг якості підготовки, науково-педагогічних працівників, студентів, мережі баз практики, результати підготовки. Це дало змогу прогностичного обґрунтування шляхів творчого застосування в університетах України конструктивних ідей досвіду США.

Методологічну основу дослідження визначено діалектичною логікою, заснованою на засадах об'єктивності, відображення, історизму, системності. Фундаментальні принципи діалектики – всезагального зв'язку та розвитку – забезпечили дослідження генези системи професійної підготовки соціальних працівників до здоров'єзбережувальної діяльності шляхом відображення її закономірностей через історичну ретроспективу та встановлення тенденцій у сучасних умовах. Це логічно вимагало застосування провідних ідей філософії освіти, що сприяли визначенню методологічних основ розвитку професійної підготовки як цілісної системи завдяки міждисциплінарності й інтегруванню знань, акумулюванню здобутків різних наук (психології, педагогіки, етики, культурології, соціології ін.); основних положень теорії пізнання, діалектичного принципу взаємозв'язку й взаємозумовленості закономірностей і явищ соціальної дійсності, загальнофілософських положень – єдності загального і часткового, теорії і практики; принципів цілісності, логічності, наступності, соціальної зумовленості явищ; принципів гуманізації освіти; концептуальних положень педагогіки й психології щодо неперервної професійної підготовки; сучасних концепції здоров'я і здоров'єзбереження людини в контексті її саморозвитку і самоактуалізації в умовах суспільних трансформацій; провідних положень порівняльної педагогіки; концептуальних ідей психології діяльності, розвитку, поведінки; принципів андрагогіки у визначенні шляхів і засобів особистісного і професійного розвитку дорослої людини (фахівця); розуміння сутності саморозвитку особистості впродовж життя; методології системного аналізу.

Теоретичну основу дослідження склали праці науковців, які досліджували питання щодо: трансформації концепції освіти на межі ХХІ ст. (О. Аніщенко, С. Гончаренко, С. Гук (S. Hook), Н. Дем'яненко, Т. Десятов, В. Загвязинський, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, Ф. Фукуяма та ін.); професійної підготовки фахівців у зарубіжних країнах (О. Огієнко, О. Матвієнко, Л. Пуховська, А. Сбруєва та ін.); професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у закладах вищої освіти України (А. Капська, О. Карпенко, І. Ковчина, О. Плахотнік, С. Товщик та ін.);

підготовки цих фахівців до роботи з різними категоріями населення (Т. Голубенко, І. Зверева, І. Козубовська, Р. Куличенко, Г. Лактіонова та ін.).

Результати досліджень зарубіжного досвіду підготовки соціальних працівників представлені працями Н. Гайдук, Т. Логвиненко, Н. Микитенко, А. Слосанської, Н. Собчак; педагогічний досвід вищої школи США відображено у дослідженнях С. Бабушко, В. Безлюдної Н. Бідюк, Н. Мукан, О. Стойки. На окрему увагу заслуговують наукові розвідки щодо особливостей підготовки фахівців до діяльності зі збереження здоров'я, представлені в дисертаціях В. Бобрицької, Н. Белікової, Г. Мешко, Г. Мисіної, І. Патрушевої. Професійне втручання фахівця соціальної роботи у сфері здоров'я в США схарактеризували К. Майнінгер (C. Mininger), М. Мак-Клінток (M. McClintock), Д. Сомер (D. Sohmer), Т. Сакс (T. Sacks); зв'язки практики соціальної роботи у сфері здоров'я із соціальною політикою відображені в наукових працях П. Байвотерс (P. Bywaters), І. Мак-Леод (E. McLeod), Л. Напьер (L. Napier). Етичні норми і цінності професії як ключові положення підготовки соціальних працівників до здоров'єзбережувальної діяльності розкрили К. Брілл (C. Brill), Дж. Керні (J. Carney), К. Мак-Карен (K. McCarren); зміст і напрями підготовки у зв'язку зі стандартами практики вивчали Е. Гіпп (A. Hipp), Дж. Голдмеєр (J. Goldmeier), Т. Еванс (T. Evans), М. Сейбл (M. Sable), Д. Шілд (D. Schild).

Для розв'язання визначених завдань і досягнення мети використовувалися такі **методи дослідження**: - *загальнонаукові* – аналіз, синтез, порівняння, систематизація, класифікація, узагальнення використовувалися для вивчення праць зарубіжних та вітчизняних науковців, офіційних і нормативних документів; конкретизація, абстрагування – для обґрунтування концепції дослідження; -*конкретно-наукові* – компаративний (аналіз літератури з питань філософії, методології, педагогіки, соціальної роботи; термінологічний аналіз); порівняльно-педагогічний діахронічний і структурно-функціональний аналіз (виокремлення компонентів системи професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до здоров'єзбережувальної діяльності); -*емпіричні* – безпосереднє спостереження, опитування, бесіди, інтерв'ю, фокус-групи з метою узагальнення результатів компаративістських пошуків та власного багаторічного досвіду педагогічної діяльності і практики в охороні здоров'я та соціальній сфері; -*прогностичні* – теоретичне узагальнення, розроблення навчально-методичного комплексу для впровадження у вітчизняну професійну підготовку соціальних працівників сфери здоров'я.

Джерельна база дослідження. На різних етапах наукового пошуку було використано 967 джерел, у тому числі 702 іноземними мовами (англійська, німецька, польська), зокрема:

- 47 офіційні документи, статистичні матеріали з питань соціальної політики, освіти, охорони здоров'я, законодавчі акти, урядові постанови; аналітичні матеріали й офіційні документи міжнародних і професійних організацій соціальних працівників (Організації Об'єднаних Націй (ООН), Міжнародної організації праці (МОП), Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), Інституту освіти ЮНЕСКО, МАШСР, МФСП; матеріалів національних професійних організацій, що

формують освітню політику в галузі соціальної роботи – Національної асоціації соціальних працівників (НАСП), Рада з освіти в галузі соціальної роботи (РОСР), стандарти практики, кодекси етики для соціальної роботи у сфері здоров'я (за напрямками – кардіологія, ендокринологія, трансплантологія, онкологія, ВІЛ/СНІД, інтегровані послуги, допомога вдома тощо);

-285 джерел наукової, науково-методичної, інформаційно-аналітичної навчальної літератури (збірники наукових праць, аналітичні огляди, дисертаційні дослідження, освітні програми, навчальні плани, щорічні звіти, статутні документи, веб-сайти, підручники, посібники, методичні і дидактичні матеріали, презентації тощо) університетів, університетських коледжів, шкіл соціальної роботи США: Університет Мічиган-Анн-Арбор, Університет Дж. Вашингтона (Сент-Луїс), Університет Каліфорнія-Берклі, Університет Чикаго, Університет штату Вашингтон (Сіетл), Колумбійський університет (Нью-Йорк), Університет Північної Кароліни (Чапел-Хілл), Університет Техас-Остін, Університет Вест Кейс Резерв (Клівленд), Бостонський коледж, Університет Піттсбурга, Бостонський університет, Університет штату Каліфорнія, Школа соціальної роботи державного університету Гумбольдт, Університет штату Пенсільванія, Університет штату Південної Каліфорнії (Лос-Анджелес), Університет Вісконсін-Медісон, Нью-Йоркський університет, Університет Т. Джефферсона, Університет Центрального Конектікуту, Школа соціальної роботи Сміт коледжу, Вища школа соціальної роботи та соціальних досліджень Брин Мор коледжу, Школа соціального забезпечення Державного університету Нью-Йорка (Елбані);

- 148 монографічних та інших праць американських, канадських, британських учених з проблеми дослідження;

-217 джерел матеріалів зарубіжних періодичних видань: «Social Work», «Journal of Teaching in Social Work», «Social Work in Health Care», «Health & Social Work», «Journal of Interprofessional Care», «International Journal of Educational Research», «Journal of Rehabilitation», «Clinical Social Work Journal», «Research on Social Work Practice», «Journal of Gerontological Social Work», «Social Work in Mental Health», «Social Work in Public Health», «Chronic Illness», «Journal Soc Work End Life Palliat Care», «Soc Work Health Care», «Progress Palliat Care»; «British Journal of Social Work» «Health and Social Care in the community», «International Journal of Lifelong Education» тощо;

- матеріали і тези наукових і науково-практичних конференцій з проблем вищої освіти, освіти у галузі соціальної роботи, що проводилися вітчизняними і зарубіжними національними і міжнародними організаціями.

Організація дослідження. Науковий пошук здійснювався упродовж 2004-2017 років й охоплював чотири етапи.

На *першому* етапі (2004-2008 рр.) визначалися тема дослідження, об'єкт, предмет, мета і завдання, обґрунтовувалася концепція, розроблялася програма і методика дослідження; формувалася поняттєво-термінологічний апарат; вивчалася джерельна база, проводилася систематизація, первинне узагальнення матеріалів дослідження.

На *другому* етапі (2008-2010 рр.) проводився ретроспективний порівняльно-педагогічний аналіз основних ідей, концепцій, досвіду підготовки майбутніх соціальних працівників у США: обґрунтовувалася періодизація розвитку соціальної роботи у сфері здоров'я і фахової підготовки до її здійснення; аналізувалися освітні програми, навчальні плани, науково-методична і навчальна література, вивчалися особливості навчання та оцінювання якості підготовки фахівців.

На *третьому* етапі (2011-2013 рр.) виявлялися подібне і відмінне у системах підготовки фахівців соціальної роботи і підготовки соціальних працівників до здоров'єзбережувальної діяльності; аналізувалися закономірності й визначалися тенденції розвитку; розроблялися структурні моделі діяльності соціального працівника у сфері здоров'я, системи професійної підготовки соціальних працівників до здоров'єзбережувальної діяльності в університетах США; здійснювалася систематизація й узагальнення дослідницьких матеріалів.

На *четвертому* етапі (2014-2017 рр.) узагальнювалися результати дослідження і здійснювалося їх цілеспрямоване впровадження; теоретично обґрунтовувалися концептуальні засади системи підготовки соціальних працівників в університетах України до здоров'єзбережувальної діяльності; формувалися загальні висновки, розроблялися практичні рекомендації щодо використання прогресивних ідей американського досвіду у вітчизняній системі підготовки кадрів для соціальної роботи у сфері здоров'я; визначалися перспективи подальших досліджень.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягають у тому, що: *вперше* у вітчизняній педагогічній науці здійснено цілісний аналіз розвитку системи підготовки соціальних працівників в університетах США до здоров'єзбережувальної діяльності як підсистеми професійної освіти фахівців соціальної роботи, простежено її генезу й обґрунтовано періодизацію; обґрунтовано, що професійна підготовка майбутніх соціальних працівників в університетах США до здоров'єзбережувальної діяльності є міждисциплінарною науковою проблемою, яка інтегрує ідеї різних галузей наукового знання (педагогіки, психології, соціології, філософії, соціальної роботи, охорони здоров'я, біоетики, культурології, політології), результатом якої є сформована цілісна особистість фахівця професійно компетентного у сфері здоров'єзбережувальної діяльності, готового до ефективного комплексного вирішення проблем клієнтів на основі цінностей соціальної роботи у контексті здоров'я й подальшого професійного розвитку, саморозвитку; обґрунтовано принципи та ключові положення, що зумовлюють функціонування і розвиток системи професійної підготовки соціальних працівників до діяльності зі збереження здоров'я у США; визначено дидактичні засади і організаційні умови підготовки соціальних працівників до діяльності зі збереження здоров'я у досліджуваній країні (структуру і зміст навчальних програм, особливості практичної підготовки і професійного зростання та дослідницьку діяльність, як їх вагому складову, форми, методи, засоби організації навчання, інноваційні технології); обґрунтовано структурно-функціональну модель діяльності фахівця соціальної роботи у сфері здоров'я в США; синтезовано, узагальнено та інтерпретовано виявлені й науково обґрунтовані факти, події і явища, що уможливило формулювання закономірностей та виявлення тенденцій розвитку системи професійної підготовки соціальних

працівників в університетах США до здоров'єзбережувальної діяльності; виявлено спільні риси і відмінності у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників до здоров'єзбережувальної діяльності в університетах США і України на державному, галузевому, інституціональному, організаційному рівнях; обґрунтовано можливості використання прогресивних ідей досвіду США для удосконалення системи професійної підготовки соціальних працівників до здоров'єзбережувальної діяльності в Україні на чотирьох (державному, галузевому, інституціональному, університетському) рівнях за п'ятьма (концептуальним, нормативно-правовим, організаційно-управлінським, навчально-методичним та інформаційно-здоров'єзбережувальним) напрямками;

удосконалено концептуальні положення теорії та практики соціальної роботи у сфері здоров'я в умовах глобалізації й аксіологічно-теоретичні засади підготовки майбутніх соціальних працівників до здоров'єзбережувальної діяльності в системі вищої освіти США;

подальшого розвитку набули положення теорії і практики професійної підготовки фахівців соціальної сфери до здоров'єзбережувальної діяльності; трактування змісту дефініцій «здоров'єзбережувальна діяльність соціального працівника», «професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до здоров'єзбережувальної діяльності»; знання про досвід підготовки соціальних працівників в університетах США до здоров'єзбережувальної діяльності і вплив міжнародних та національних професійних організацій на цей процес;

до *наукового обігу* уведено 35 нових документів, зокрема, навчально-методичні матеріали щодо трирівневої (бакалавр, магістр, доктор філософії) підготовки соціальних працівників до здоров'єзбережувальної діяльності; результати досліджень американських науковців, що сприятиме створенню цілісного уявлення про професійну підготовку конкурентоспроможних фахівці соціальної роботи, компетентних у питаннях здоров'єзбережувальної діяльності, а також перспективі розвитку вітчизняної теорії та практики соціальної роботи.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні і впровадженні у підготовку майбутніх фахівців соціальної роботи навчально-методичного комплексу, що охоплює: програми та навчально-методичні посібники з навчальних дисциплін: «Вступ до спеціальності «Соціальна робота»; «Медико-соціальні основи здоров'я», «Соціальна геронтологія», «Соціологія здоров'я», «Технології збереження здоров'я в соціальній сфері», «Здоров'єзбережувальна діяльність у соціальній роботі», «Методика викладання соціальної роботи», «Педагогічна практика», «Практика за темою магістерської кваліфікаційної роботи»; навчальний енциклопедичний словник-довідник «Все про соціальну роботу», методичні рекомендації для написання кваліфікаційних робіт (бакалаврів і магістрів соціальної роботи).

Матеріали дослідження, висновки, положення мають міждисциплінарний характер і можуть використовуватися у викладанні курсів «Соціальна робота: зарубіжний досвід», «Технології соціальної роботи», «Порівняльна педагогіка», «Педагогіка вищої школи» та ін., для написання наукових праць, підготовки підручників, навчальних посібників для закладів вищої освіти, технологій

соціальної та соціально-педагогічної роботи, професійної підготовки соціальних працівників до здоров'єзбережувальної діяльності за кордоном та ін. Результати можуть бути корисними для керівників закладів вищої освіти і програм підготовки фахівців соціальної роботи у контексті організації професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до здоров'єзбережувальної діяльності; для практикуючих фахівців соціальної роботи, керівників державних і громадських організацій, що надають соціальні послуги здоров'єзбережувального змісту.

Результати дослідження впроваджено в навчальний процес Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка №1034 від 26.01.2017 р.), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка №48/03 від 02.03.2017 р.), Хмельницького національного університету (довідка №8 від 10.03.2017 р.), Київського міжнародного університету (довідка №076 від 03.03.2017 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка №194-33/03 від 01.03.2017 р.), Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка №07-10/519 від 21.03.2017 р.), Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка (довідка №14 від 10.03.2017 р.), Мукачівського державного університету (довідка №486 від 14.03.2017 р.), Національного університету «Львівська політехніка» (довідка №550 від 22.03.2017 р.).

Особистий внесок здобувача. В опублікованих у співавторстві працях особистий внесок здобувача полягає: [2] – в обґрунтуванні положень професійної адаптації студентів спеціальності «Соціальна робота»; [3] – у розкритті аспектів здоров'єзбережувальної діяльності соціальних працівників в Україні та Канаді. У методичних працях [4; 32; 33; 37; 38] – у розкритті аспектів здоров'єзбережувальної діяльності соціального працівника у різних місцях практики, визначенні дидактичних засад професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в університеті до здоров'єзбережувальної діяльності. У [78] автором обґрунтовано концептуальні засади професійної підготовки соціальних працівників у Національному університеті «Львівська політехніка» до здоров'єзбережувальної діяльності та здійснено загальне наукове редагування. У словнику [83] автором підготовлено 12 словникових статей (обсягом 1,75 друк. арк.) і здійснено загальне наукове редагування; у статтях [8; 10; 21; 22; 42; 44; 47; 79; 84; 86] особистий внесок автора полягає у характеристиці теоретичних і практичних засад підготовки соціальних працівників до здоров'єзбережувальної діяльності, її специфіки за кордоном, обґрунтуванні можливостей застосування цього досвіду в Україні.

Апробація результатів дослідження здійснювалася шляхом їх оприлюднення у доповідях і виступах на наукових і науково-практичних конференціях, семінарах різного рівня: *міжнародних* – «Contemporary issues in American Studies» (Київ, 2004), «Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців у професійних навчальних закладах технічного і художнього профілю» (Львів, 2004), «Соціальна робота і сучасність: теорія та практика» (Київ, 2006, 2008), «Соціальна робота в Україні: вектор розвитку в третьому тисячолітті» (Київ, 2007), «Соціалізація особистості і суспільні трансформації: механізми взаємовпливу та вияви» (Чернівці, 2009), «Актуальні питання організації соціальної роботи з дітьми, що проживають у сім'ях,

які опинилися в складних життєвих обставинах» (Львів, 2008), «Перспективи медіації / посередництва: від теорії до практики порозуміння у роботі з дітьми та сім'ями» (Львів, 2009), «Аутизм: окремий шлях» (Львів, 2009), міжнародні Екуменічні соціальні тижні «Соціальна відповідальність», «Довіра. Відповідальність. Філантропія», «Реформи через довіру», «Майбутнє демократії в Україні», «Відмінності і повага», «Відповідальність християнина у сучасному суспільстві» (Львів, 2009-2014), «Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи» (Львів, 2009, 2012), *Samobujstwa wnygud miodziecy – woianie o romos* (Cheim, 2010), «Народознавчі технології охорони і збереження здоров'я дітей та молоді» (Івано-Франківськ, 2010), «Аутизм та громадянське суспільство» (Львів-Berlin, 2010), «Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери» (Хмельницький, 2011, 2013), «Управління в освіті» (Львів, 2011), «Сучасні освітні технології у професійній підготовці майбутніх фахівців» (Львів, 2011), *OdpowiedzialnoŃz wobec dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi* (Cheim, 2012), «Освіта і здоров'я» (Суми, 2012), *Diversity and Respect* (Erfurt, 2012), «Педагогічна освіта і наука в умовах класичного університету: традиції, реалії, перспективи» (Львів, 2013), *Access to Services of Health – Health Inequalities in Achievement* (Erfurt, 2013), науково-методична «Управління якістю підготовки фахівців» (Одеса, 2015), «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» (Хмельницький, 2015), *Theoretical and Applied Sciences in the USA* (New York, 2015), «Соціальна політика: концепції, технології, перспективи» (Київ, 2015), «Соціальна психологія здоров'я и современные информационные технологии» (Брест, 2015), «Освіта і здоров'я підростаючого покоління» (Київ, 2016), *Inclusion of people with disabilities* (Wyrzburg, 2016), *Experience in evaluation / examination of practical professional activity in the inclusion of people with disabilities through sport* (Wyrzburg-Львів, 2016), «Доступність до можливостей навчання у сфері університетської освіти: Україна – Німеччина – Канада» (Wyrzburg-Winnipeg-Львів, 2016); *всеукраїнських – II і III Українські педагогічні конгреси* (Львів, 2005, 2010), «Соціальна політика, соціальна робота й охорона здоров'я: як Україні досягти європейського рівня якості послуг» (Київ, 2007), «Соціальна робота: державні стандарти вищої освіти на засадах компетентнісного підходу» (Київ, 2012), «Професійна підготовка фахівців соціально-педагогічної сфери в умовах інтеграції України до європейського освітнього простору» (Ніжин, 2012), «Стандарти підготовки фахівців соціальної сфери спеціальності «Соціальна робота» за напрямом підготовки «Соціальне забезпечення» (Київ, 2013), «Соціальна робота в Україні: становлення, перспективи, розвиток» (Львів, 2013, 2015), «Педагогіка здоров'я» (Харків, 2014, 2015, 2016), «Філософсько-теоретичні та практико-зорієнтовані аспекти випереджаючої освіти для сталого розвитку» (Дніпропетровськ, 2014), «Соціальна педагогіка і соціальна робота: виклики сьогодення» (Тернопіль, 2015, 2016); *регіональних – «Філософія гуманітарних наук: актуальність і перспективи розвитку»* (Чернівці, 2006), «Психолого-педагогічні проблеми викладання природничо-математичних дисциплін у закладах професійно-технічної освіти» (Золочів, 2006), «Проблеми професійної освіти фахівців соціальної роботи в Україні» (Київ, 2009), «Психологічна служба в професійно-технічних

навчальних закладах: досвід, проблеми, перспективи» (Львів, 2010), «Педагогіка і психологія професійно-технічної освіти: науковий пошук, проблеми, перспективи» (Львів, 2011), «Філософія, методологія, психолого-педагогічні аспекти формування культури здоров'язбереження» (Тернопіль, 2014).

Дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук на тему «Розвиток медичної освіти на західноукраїнських землях (друга половина XVIII – 30-ті роки XX ст.)» було захищено в 2002 році, її матеріали в тексті докторської дисертації не використовувалися.

Публікації. Результати дисертаційного дослідження висвітлено загалом у 86 працях, із них: 2 монографії (1 – у співавторстві); 3 посібника (2 – у співавторстві); 9 методичних рекомендацій (4 – у співавторстві); 1 конспект лекцій; 1 словник-довідник (у співавторстві); 19 статей у наукових фахових виданнях України; 3 статті у зарубіжних періодичних наукових виданнях; 4 статті у виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз; 44 публікації у збірниках наукових праць і матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура і обсяг дисертації. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, шести розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, 24 додатки (окремим томом). Загальний обсяг дисертації – 512 сторінок. Основний текст – 404 сторінок. Дисертація проілюстрована 23 таблицями, 18 рисунками.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження, визначено його об'єкт, предмет, мету і завдання, проаналізовано загальний стан розробленості проблеми в науковій теорії та педагогічній практиці, обґрунтовано методологію дослідження, викладено концепцію, описано етапи, методи науково-дослідної роботи, розкрито наукову новизну, теоретичне значення і практичну цінність одержаних результатів, висвітлено особистий внесок дисертанта, наведено відомості про їх апробацію і впровадження, подано структуру і обсяг дисертації.

У першому розділі – **«Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до здоров'язбережувальної діяльності як проблема порівняльної педагогіки»** – здійснено бібліографічний аналіз проблеми професійної підготовки фахівців соціальної роботи до діяльності в сфері здоров'я у вітчизняній і зарубіжній літературі; проаналізовано поняттєво-термінологічний апарат дослідження. Представлено філософські й теоретичні основи дослідження проблеми професійної підготовки фахівців у вищій школі США до здоров'язбережувальної діяльності і концепцію дослідження.

Результати бібліографічного аналізу проблеми дають підстави стверджувати, що у вітчизняному науковому середовищі вивчалися окремі аспекти підготовки соціальних працівників у США: в умовах вищої школи, неперервної освіти, для роботи з певними категоріями клієнтів, до професійної діяльності за певними напрямками та рівнями практики, у контексті соціальної політики та волонтерської активності. Проте професійна підготовка майбутніх соціальних працівників в

університетах США до здоров'єзбережувальної діяльності як самостійне фундаментальне дослідження не розглядалася.

Здійснена систематизація вітчизняних і зарубіжних джерел виявила доцільність розгляду означеної проблеми як міждисциплінарної та потребу проведення дослідження за такими напрямками: здоров'єзбережувальна діяльність соціального працівника в теорії і практиці соціальної роботи США та у світі; професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до діяльності зі збереження здоров'я в умовах глобалізаційних змін у соціальній сфері, освіті, охороні здоров'я; підготовлений до здоров'єзбережувальної діяльності соціальний працівник як цілісна особистість компетентного в діяльності у сфері здоров'я фахівця соціальної роботи, здатного до комплексного вирішення проблем клієнтів і подальшого професійного розвитку.

Результатом бібліографічного опрацювання професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в університетах США до здоров'єзбережувальної діяльності стало визначення поняттєво-категоріального апарату дослідження у межах двох змістовно-логічних рядів наукового пошуку: 1) освіта і підготовка в галузі соціальної роботи → професійна підготовка майбутніх соціальних працівників → професійна підготовка соціальних працівників до здоров'єзбережувальної діяльності; 2) здоров'я → здоров'єзбереження → здоров'єзбережувальна діяльність → здоров'єзбережувальна діяльність соціального працівника.

Виявлено, що філософські ідеї соціальної роботи у сфері здоров'єзбереження трансформувалися від «філантропії» в етиці й логіці стоїків до середньовічного релігійного «милосердя»; «соціальної інженерії» лібералізму; патерналістської стратегії позитивізму; «наукової благодійності» прагматизму на засадах біхевіоризму, фрейдизму і радикальної соціології; ідей «громадянських і політичних прав людини», базованих на соціал-реформістських поглядах; «філософії буденного життя» утопізму; гуманістичної професійної філософії вираженої в професійних цінностях соціальної роботи у сфері здоров'я. Застосування принципів-цінностей соціальної роботи у сфері здоров'я (служіння, соціальна справедливість, гідність, цінність і цілісність людини, важливість людських відносин, компетентність, повага до різноманіття, права кожного на самовизначення та участь у прийнятті рішень стосовно здоров'я, розвиток внутрішнього потенціалу кожного клієнта, непричинення шкоди) в єдності з філософськими витоками категорії «здоров'я» дало підстави тлумачення сутності поняття як складного комплексного феномену, динамічної рівноваги фізичної, психічної, соціальної і духовної складових, що забезпечує добробут. Завдяки цьому було виявлено взаємозв'язки між поняттями «здоров'єзбереження», «здоров'єзбережувальна діяльність соціального працівника» і людським розвитком, цілісною особистістю здатною до самоактуалізації, тому захищеною від ризиків соціального виключення.

В основу концепції дослідження покладено положення щодо методологічного, теоретичного і практичного рівнів наукових підходів, які інтегрували ідеї філософії освіти, зокрема людиноцентризму, й принципи розвитку наукового знання як морального одухотворення, єдності природничого і гуманітарного циклів навчальних дисциплін, практично-прагматичного спрямування науково-

дослідницької діяльності й активного впровадження високих педагогічних технологій; цілісності, вивчення і творчого конструювання досвіду, гнучкості, суб'єктивної детермінованості, ціннісної мотивованості, особистісного розвитку, добродійності і застосуванні комплексу наукових підходів (міждисциплінарного, системного, термінологічного, синергетичного, аксіологічного, культурологічного, андрагогічного, гуманістичного, компетентнісного, соціологічного, прогностичного). Концепція дослідження спрямована на виявлення прогресивних ідей американського досвіду задля їх творчого використання в університетах України.

Доведено, що професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до діяльності зі збереження здоров'я є процесом формуванням компетентності здоров'єзбереження як невіддільної складової професійної компетентності студентів спеціальності «Соціальна робота». У цьому процесі формується здатність фахівця до цілеспрямованої, творчої, перетворювальної діяльності, детермінованої суспільними умовами і його особистими запитами; поліфункціональної, багаторівневої, комплексної, із відповідними ролями і функціями; міждисциплінарною взаємодією, етичною виваженістю, культуровідповідністю і контекстністю наданих послуг, двофокусністю в прийнятті рішень щодо здоров'я. Така підготовка здійснюється на всіх освітніх рівнях вищої школи, в умовах неперервної освіти.

У другому розділі – **«Професійна підготовка до соціальної роботи у сфері здоров'я США в умовах глобалізації»** – розкрито концептуальні засади здоров'єзбережувальної діяльності соціального працівника в контексті глобалізаційних процесів; представлено проблему підготовки соціальних працівників до здоров'єзбережувальної діяльності у документах міжнародних та національних професійних організацій; схарактеризовано ключові ознаки професіоналізації підготовки фахівців соціальної роботи сфери здоров'я у США.

Вплив глобалізаційних процесів на соціальну сферу, охорону здоров'я і вищу освіту проявляється по-різному, але має спільні риси. У всіх сферах простежується інтернаціоналізація та посилення міжнародної взаємодії, відбувається «англо-американізація» ціннісного і економічного вимірів світового простору, інтенсифікація інформаційних обмінів і мобільності фахівців. Це сприяє посиленню інтернаціоналізації вищої освіти на регіональному, національному й інституційному рівнях; внесенню глобальних і порівняльних компонентів у навчальні плани, програми, проекти наукових досліджень, залученню іноземних студентів, викладачів, науковців до навчального процесу; посиленню академічної і професійної мобільності.

Трансформації соціальної сфери й охорони здоров'я в умовах глобалізації слід розглядати у контексті впливу на людину. Найбільш небезпечними для здоров'я і життя є знищення навколишнього середовища, кліматичні зміни, масова міграція, що спричиняють політичні конфлікти, військові дії, інші прояви насильства та їх поширення за межі національних кордонів. Все це зумовило антропологічну кризу, «проілюстровану» глобальною проблемою здоров'я. У цьому зв'язку соціальна сфера і охорона здоров'я в межах єдиної системи зазнали перетворень: зростання рівня приватизації та лібералізації обслуговування, комерціалізації послуг; посилення економічної нерівності і несправедливості у розподілі ресурсів здоров'я

між країнами і всередині їх. За таких обставин зростає попит на підготовлених кваліфікованих фахівців соціальної роботи для сфери здоров'я.

Концептуальні засади здоров'єзберезувальної діяльності соціального працівника в умовах глобалізації пов'язані з розв'язанням проблем здоров'я на основі міжгалузевої і міждисциплінарної співпраці фахівців. У ній соціальні працівники виступають у ролі ініціаторів, координаторів й організаторів вирішення проблеми глобального погіршення здоров'я населення під впливом трансформацій економіки, політики, екології та соціальної сфери.

Глобалізація проблеми здоров'я впливає на формування ринку послуг і соціальні працівники як фахівці сфери здоров'я виконують первинні та вторинні ролі в процесі обслуговування. Первинні ролі (макро- і мезорівень практики) спрямовані на структурні перетворення (соціальна політика) і зміни середовища (робота в громаді) для забезпечення рівного доступу клієнтів до ресурсів здоров'я шляхом усунення економічних, політичних, культурних, соціальних, фізичних бар'єрів. Вторинні ролі соціального працівника у здоров'єзберезувальній діяльності (мікро- і мезорівень практики) пов'язані з функціональними змінами (робота з індивідом, сім'єю, групою), спрямовані на розвиток здоров'я клієнтів шляхом виявлення їх прихованого потенціалу (внутрішніх ресурсів) і збагачення досвіду навчанням здоров'я. Така діяльність потребує відповідної професійної підготовки.

Міжнародні організації – ООН, МОП, ЮНЕСКО, ВООЗ, ЮНІСЕФ, МФСП, МАШСР, МРСД формують міжнародну політику в освіті, соціальній сфері і охороні здоров'я, виступають фундаторами освіти і підготовки в галузі соціальної роботи на глобальному і національному рівнях. Затверджені МФСП і МАШСР Світові стандарти освіти і підготовки в галузі соціальної роботи та Етичні стандарти соціальної роботи вплинули на визначення ключових вимог до змісту, організації, дидактичного забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності.

Національні професійні організації соціальних працівників (НАСП, РОСР) є головними структурами, що формують освітню політику і стандарти акредитації в галузі соціальної роботи в країні, впливають на зміст, якість, особливості організації підготовки, здійснюють акредитацію, оцінювання освітніх програм рівня бакалавра і магістра, сприяють їх розвитку. Стандарти акредитації є зовнішнім орієнтиром у професійній підготовці в галузі соціальної роботи, представляють національні особливості професійної підготовки соціальних працівників до діяльності у сфері здоров'я США.

Ознаками професіоналізації соціальної роботи у сфері здоров'я в США є визнання професійного статусу, монополія на окремі види робіт, професійна автономія дій, самобутня база знань, система професійної підготовки, керована професійною спільнотою, ефективна професійна організація, етичні кодекси, престижність праці в суспільстві. Свідченням високої якості професійної підготовки соціальних працівників до діяльності зі збереження здоров'я є зростання попиту на їх послуги, зміцнення позицій професії в країні і на міжнародному рівні.

У третьому розділі – **«Теоретично-аксіологічні основи підготовки майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності у США»** –

представлено теоретичні засади соціальної роботи і здоров'єзберезувальної діяльності соціального працівника; розкрито ціннісно-етичну складову стандартів професійної діяльності соціального працівника сфери здоров'я США як основу професійної підготовки майбутніх фахівців.

Професійна діяльність соціальних працівників сфери здоров'я США базується на теоретичних засадах, покладених в основу професіоналізації. З огляду на міждисциплінарність діяльності, теорія представлена еkleктичною інтеграцією власних наукових знань і досліджень суміжних наук (соціальний розвиток, соціальна педагогіка, антропологія, екологія, економіка, освіта, психіатрія, психологія, біоетика, охорона здоров'я, медсестринський догляд, соціологія, адміністрування, управління). Специфічний предмет – здоров'я індивіда – зумовив первинні і вторинні ролі соціального працівника в здоров'єзберезувальній діяльності; їх виконання вимагає знання теорій і підходів, що пояснюють поведінку людини по відношенню до здоров'я (модель переконань щодо здоров'я, теорія зважених дій і запланованої поведінки; теорія соціальної дії, модель поведінки з використання медичних послуг; транстеоретична модель впровадження змін у поведінку клієнта).

Здоров'єзберезувальна діяльність у соціальній роботі розглядається як найбільш виважений з етичного погляду вид активності соціальних працівників. Вирішення проблем життя, смерті, якості життя, хвороби, нерівності стосовно здоров'я вимагає від майбутніх фахівців оволодіння вміннями приймати етичні рішення, особливо у ситуаціях конфліктів цінностей (етичних дилем). Етика і цінності професійної діяльності соціальних працівників сфери здоров'я, обґрунтовані в етичному кодексі та стандартах етики, визначають зміст і характер професійної підготовки. Її підґрунтям є ключові цінності та принципи професійної соціальної роботи – служіння, соціальна справедливість, гідність і цінність людини, важливість людських відносин, цілісність, компетентність; специфічні принципи, і цінності здоров'єзберезувальної діяльності – повага цінності й гідності кожної людини, ставлення до кожної людини як цілісної особистості, повага до права на самовизначення, сприяння реалізації права на участь у прийнятті рішень стосовно здоров'я, виявлення та розвиток внутрішніх ресурсів кожного клієнта.

Стандарти практики НАСП є важливим керівництвом для майбутніх соціальних працівників у визначенні знань, навичок, цінностей ефективної з етичної точки зору практики у різних її напрямках і локалізаціях. Сформовані на підставі різнопланового досвіду професійної діяльності соціальних працівників у сфері здоров'я (хоспісна-паліативна допомога, онкологія, трансплантологія, нефрологія, геронтологія, допомога в дитячих лікарнях тощо), стандарти практики мають вплив на визначення змісту, характеру, організації професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності на всіх освітніх рівнях.

У четвертому розділі – **«Система професійної підготовки соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності»** – розкрито генезу професійної підготовки фахівців соціальної роботи сфери здоров'я у США; схарактеризовано систему професійної підготовки соціальних працівників в

університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності; обґрунтовано структурно-функціональну модель діяльності соціального працівника сфери здоров'я США.

Формування системи професійної підготовки соціальних працівників у сфері здоров'я в США відбувалося динамічно, впродовж тривалого часу (друга половина XVIII ст. – початок XXI ст.). Застосування сукупності критеріїв (мета, завдання, принципи, цінності підготовки; навчальні заклади, тривалість підготовки; програми; студенти і викладачі; управління підготовкою; освітні стандарти; професійний розвиток фахівців), що відображають характеристики системи вищої освіти і особливості професійної підготовки в галузі соціальної роботи для сфери здоров'я дало змогу виокремити і обґрунтувати шість періодів її розвитку: I – волонтерський період (кінець XVIII ст. – 80-ті рр. XIX ст.); II – початковий період (90-ті рр. XIX ст. – 1920-ті рр.); III – період інституціалізації (1930-1940-ві рр. XX ст.); IV – період завершення професіоналізації (50-70-ті рр. XX ст.); V – період систематизації та нових стратегій (80-90-ті рр. XX ст.); VI – період неперервного розвитку (початок XXI ст. – дотепер).

Підготовка соціальних працівників до діяльності зі збереження здоров'я здійснюється в коледжах, школах соціальної роботи, на відповідних факультетах університетів; охоплює освітні рівні бакалавра і магістра, освітньо-науковий рівень доктора філософії в галузі соціальної роботи, а також підготовку за програмами спеціалізації, сертифікованими програмами (підвищення кваліфікації), постдокторську підготовку, тематичне вдосконалення в умовах неперервної професійної підготовки.

Система підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності в університетах США охоплює п'ять основних компонентів: концептуально-цільовий, суб'єкт-суб'єктний, змістовий, організаційно-процесуальний і оцінювально-результативний. Кожний з них представлений сукупністю взаємопов'язаних елементів, між якими існують різного типу та інтенсивності зв'язки і взаємозалежності. Стійкі зв'язки простежуються між цінностями, метою, завданнями здоров'єзберезувальної діяльності в соціальній роботі та цілями, закономірностями, принципами професійної підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності, процесом формування особистості фахівця (формування компетентності здоров'єзбереження) і результатом процесу. Вони є системоутворювальними. Менш стійкими, а тому похідними є зв'язки між дидактичними засадами (зміст, форми, методи, засоби, технології організації навчально-виховного процесу, методики оцінювання, науково-методичне забезпечення) й організаційними умовами (освітня політика, стандарти акредитації, структура, тривалість навчання, освітні рівні, кадрове, фінансово-матеріальне забезпечення) та результатами функціонування системи. Відповідні елементи системи є змінними.

Для системи підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності в університетах США характерні: відкритість, управління засноване на поєднанні децентралізації (високий ступінь незалежності від Департаменту освіти) із централізацією (керівництво підготовкою забезпечує НАСП через РОСР).

Організаційні умови, що сприяють досягненню мети системи, включають: відповідну нормативно-правову базу; фінансову підтримку; зв'язки із соціальними службами, закладами охорони здоров'я, громадськими організаціями, що надають соціальні послуги, із громадами як осередками споживання послуг; професійний відбір абітурієнтів на основі врахування особистісних якостей, мотивації, схильностей і здатності до розвитку як фахівця; інклюзивне середовище; педагогічну підтримку студентів викладачами (радниками, супервізорами), супровід старших колег; врахування індивідуальних особливостей студентів (фізичних, психічних можливостей, у зв'язку з професійною діяльністю, культурними і соціальними аспектами життя). Результатом функціонування системи є забезпечення сфери охорони здоров'я і соціальних послуг висококваліфікованими фахівцями, компетентними у здоров'єзберезувальній діяльності, здатними комплексно вирішувати проблеми клієнтів пов'язані з подоланням нерівності і несправедливості щодо здоров'я у контексті людського різноманіття, зумовленого віком, статтю, расою, кольором шкіри, етнічною приналежністю, гендером, та відмінностями, пов'язаними з місцем народження і проживання, рівнем матеріального достатку, релігійною і культурною приналежністю, освітою, професійним і соціальним статусом, на засадах цінностей професійної діяльності на всіх рівнях практики. Такий результат відповідає меті системи підготовки і збігається з вимогами структурно-функціональної моделі діяльності соціального працівника у сфері здоров'я в США.

Відповідно до моделі, мета здоров'єзберезувальної діяльності у покращенні добробуту індивідів, сімей, груп, громад шляхом розвитку здоров'я особистості; завдання діяльності передбачають подолання впливу соціальних детермінант і нерівностей стосовно здоров'я шляхом залучення зовнішніх ресурсів і розвитку індивідуального потенціалу особистості. Суб'єкти діяльності: соціальні працівники, клієнти; об'єкт – соціальні проблеми, пов'язані із здоров'ям індивідів, сімей, груп, громад внаслідок малозабезпеченості, бездомності, безробіття, узалежнення, ВІЛ-інфікування, невиліковної хвороби чи інвалідності, міграції, торгівлі людьми, військових дій тощо. Ця робота в закладах охорони і за їх межами – в громаді, у пенітенціарних і освітніх закладах, вдома, на робочому місці, із використанням ролей і виконанням функцій соціального працівника, на всіх рівнях практики. Принципи діяльності включають: біопсихосоціодуховний підхід в оцінюванні здоров'я і проблеми; дотримання соціальної справедливості і рівноправність усіх громадян у доступі до ресурсів здоров'я; автономність клієнта у визначенні змісту діяльності; міждисциплінарна, інтегрована культурокомпетентна допомога, орієнтована на сім'ю, зосереджена в громаді; здоров'єцентризм у вирішенні всіх проблем з урахуванням попереднього досвіду здоров'я.

У п'ятому розділі – **«Дидактичні засади професійної підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності в педагогічній практиці США»** – розкрито зміст теоретичної складової освітніх програм підготовки фахівців соціальної роботи до діяльності у сфері здоров'я; схарактеризовано практичну підготовку соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності на різних освітніх рівнях; проаналізовано форми, методи, технології підготовки соціальних

працівників до здоров'єзбережувальної діяльності та значення дослідницької діяльності як складової професійної підготовки. Висвітлено вимоги до педагогічного персоналу системи підготовки соціальних працівників до здоров'єзбережувальної діяльності.

Дидактичними засадами системи професійної підготовки соціальних працівників в університетах США до здоров'єзбережувальної діяльності було визначено: науковість і цілісність знання, зорієнтованість підготовки на зовнішні стандарти – акредитації і професійної діяльності; технізація гуманітарної освіти сприятливе середовище (дух свободи творчості у викладанні й навчанні), що спонукає студентів до постійного покращення успішності; здатність до самооновлення; впровадження результатів наукових розвідок у практичне життя; сприяння академічній і професійній мобільності студентів і викладачів; забезпечення відповідності діяльності професорсько-викладацького складу до вимог якості підготовки фахівців; студентоцентризм, ціннісна професійна спрямованість, наступність і послідовність, рівновагомність практичної і теоретичної складових; орієнтація студентів на практичне застосування отриманих знань; гнучкість, диференціація, індивідуалізація; поєднання групової діяльності із самостійністю студента; партнерські стосунки між студентами і викладачами; застосування інноваційних методів і технологій; інклюзія; неперервність професійного розвитку.

Згідно з вимогами Освітньої політики і стандартів акредитації, усі програми підготовки майбутніх соціальних працівників у США охоплюють чотири компоненти – цілі програми, «очевидну» і «неочевидну» складові, оцінювання. Метою оцінювання освітніх програм є виявлення недостатньо ефективних ділянок, що перешкоджають повній їх реалізації, гальмують розвиток соціальної роботи як професії, теорії, соціального інституту..

Освітні програми рівня «бакалавр соціальної роботи» враховують Світові стандарти, відображають місцеву специфіку соціальних проблем, забезпечують підготовку фахівця загальної практики – «генераліста» або універсального фахівця. Принцип змістового «осердя» (універсальна основа програми) гарантує студентам базових програм засвоєння чотирьох концептуальних питань: вплив соціальних проблем на людське функціонування і розвиток; зв'язок людської поведінки і розвитку із соціальним середовищем та розуміння розвитку і поведінки людини впродовж життя у контексті повного здоров'я як ресурсу і бар'єру для зростання і розвитку; знання політики соціального забезпечення, послуг, законів та застосування їх у соціальній роботі для оцінювання і впровадження соціальних змін і дотримання людських прав Ці програми розглядають збереження здоров'я як часткове завдання.

Програми рівня магістра соціальної роботи забезпечують підготовку соціального працівника загальної практики з вищим рівнем сформованості ключових компетенцій та спеціальними компетенціями у сфері спеціалізації – здоров'я. Програми включають інтегративні навчальні курси і теми, в яких передбачено вивчення таких питань: мультикультуралізм і різноманітність (за здібностями, віком, класом, етнічною приналежністю, структурою сім'ї, статтю (в тому числі гендерною ідентичністю, гендерним вираженням), сімейним станом,

національним походженням, расою, релігією, сексуальною орієнтацією, здоров'ям); соціальна справедливість і соціальні зміни; розвиток здорового способу життя, профілактика, терапія та реабілітація; базові знання з поведінкових і соціальних наук. Магістерські програми характеризуються «концентраціями» дисциплін за сферою практики і спеціалізації у сфері здоров'я (здоров'я громади, ментальне здоров'я, здоров'я окремих соціальних, вікових, статевих, етнічних груп, сексуальне здоров'я, залежності від ПАР тощо).

Докторські програми спрямовані на підготовку соціальних працівників як науковців, викладачів і фахівців макrorівня практики соціальної роботи у сфері здоров'я. У цих програмах тематика здоров'я розглядається інтегровано, у контексті інших соціальних або глобальних проблем, міждисциплінарно, міжпрофесійно. Дослідницька складова часто є складовою національних і міжнародних програм з розв'язання глобальних проблем здоров'я.

Частка навчальних курсів здоров'єзберезувального спрямування на бакалавраті коливається в межах 18-28%, на рівні магістратури – 52-58%, у програмах докторату 65-68% змісту програм, представлена фундаментальними і професійного спрямування курсам. Сертифікатні програми і спеціальні повністю присвячені окремій темі в контексті здоров'я (стрес, психотравма, насильство, лікувальний процес, медикаментозне лікування тощо).

Особливістю сучасного етапу розвитку системи підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності в США є диверсифіковані освітні програми: подвійного ступеню – «подвійного», «комбінованого», «об'єднаного», «спільного», «одночасного» ступеню або програми «подвійної градації», що передбачає здобуття студентами двох університетських ступенів зі спеціальності «соціальна робота» (бакалавр+магістр; магістр+доктор філософії) або з різних спеціальностей (бакалавр соціальної роботи+магістр громадського здоров'я), у тій же установі чи в різних університетах та країнах. Подібні програми сприяють оптимізації часових і фінансових витрат здобувачів ступеню завдяки трансферу здобутих у різних компонентах програм кредитів. Університети використовують економічний чинник для стимулювання оптимізації часу виконання обраних програм, зменшуючи плату студентам при дотерміновому виконанні індивідуальних навчальних планів або пропонують «бонусний» ступінь.

Форми підготовки соціальних працівників до діяльності у сфері здоров'я – очна і заочна. Для очної форми характерні програми денного навчання, але все частіше з'являються вечірні програми для підготовки до діяльності у сфері здоров'я (магістерські, сертифікатні, післядипломної спеціалізації, тематичні). Зростає кількість програм дистанційного навчання, зокрема, комбінованих з очно-заочною формою навчання (розподілене навчання). Навчальний процес здійснюється у формі навчальних занять; самостійної роботи; практичної підготовки; контрольних заходів. Основними видами навчальних занять у підготовці майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності є лекції, семінарські заняття, практичні, лабораторні роботи, консультації, індивідуальні заняття, громадські навчання, майстер-класи від лідерів місцевого і державного рівня.

Дослідницька діяльність має важливе значення у практичній підготовці майбутніх соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності та передбачає виконання домашніх завдань, самостійні досліджень, стажування, підготовку і реалізацію проектів (групових та індивідуальних), міжнародних самостійних досліджень.

Оптимізації процесу професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності сприяє використання методів: дослідження практики на основі фактичних даних, підсилення теорії, застосування вправ на контрпереноси, трансдисциплінарних курсів зосереджених на вирішенні проблем, досліджень із залученням громади, навчання базованого на проблемі; інформаційних технологій, дистанційного навчання, віртуального навчального середовища, мережі Інтернет, програм глобальної інформаційної участі тощо.

Професорсько-викладацький склад факультетів і шкіл соціальної роботи представляє наукову еліту і професіоналів соціальної роботи з міжнародним визнанням. Поряд з інструкторами, викладачами практики, супервізорами вони відіграють ключову роль у формуванні цілісної особистості фахівця соціальної роботи, компетентного в здоров'єзберезувальній діяльності, як під час аудиторних занять так і на базах практики забезпечують педагогічну підтримку і супровід студентів.

На практичну складову підготовки соціальних працівників до діяльності зі збереження здоров'я у США передбачено не менше 40% обсягу кредитного навантаження програм. Вона є засобом інтеграції теорії і практики, що забезпечує формування компетентності відповідно до десяти професійних ключових компетенцій (визначених стандартами підготовки) і 3-4 спеціальних компетенцій (визначених програмою підготовки) на всіх рівнях практики соціальної роботи у сфері здоров'я (мікро-, мезо-, макрорівень). Практична підготовка здійснюється на основі моделі супервізії.

У шостому розділі – **«Прогностичне обґрунтування розвитку професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності в Україні з урахуванням прогресивних ідей США»** – представлено результати порівняльного аналізу професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності в Україні та Сполучених Штатах Америки; здійснено прогностичне обґрунтування розвитку професійної підготовки соціальних працівників в університетах України з урахуванням американського досвіду.

У професійній підготовці майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності в університетах США і України виявлено спільні риси і відмінності. Подібність існує у структурних компонентах системи підготовки, зокрема: типи закладів; вимоги до забезпечення ресурсами; рівні вищої освіти; освітні і наукові програми, укладені на засадах компетентнісного підходу; тривалість підготовки на всіх рівнях; оцінювання якості підготовки за досягнутими компетентностями; обов'язковість практичної складової підготовки на базах практики; спрямованість підготовки на формування гармонійної творчої особистості; стандарти підготовки як критерії досягнутого рівня компетентності;

визначення якості підготовки комплексним оцінюванням; атестація здобувачів у формі контрольних, екзаменаційних заходів з використанням кількісних показників вимірювання якості; учасники освітнього процесу – науково-педагогічні працівники, здобувачі вищої освіти, фахівці-практики; спеціальні можливості для професійної підготовки осіб з особливими освітніми потребами.

Водночас виявлено відмінності, з яких ключовою вважаємо незавершеність формування необхідних взаємозв'язів між компонентами системи підготовки соціальних працівників до здоров'єбережувальної діяльності в Україні. Це спричинено відмінностями на державному, галузевому, інституціональному, організаційному рівнях функціонування системи. Відмінності на *державному* рівні пов'язані з обмеженою соціальною спрямованістю і пасивністю вітчизняної соціальної політики, відсутністю належної законодавчої бази для діяльності системи, жорстким централізованим управлінням, «рудиментарними» підходами.

На *галузевому* рівні відмінності полягають у: відомчому підпорядкуванні соціальної роботи і охорони здоров'я в Україні двом різним міністерствам; обмеженій взаємодії між соціальними службами і закладами охорони здоров'я та недостатній міжгалузевій співпраці; формуванні освітніх стандартів для соціальних працівників фахівцями МОН; відірваності стандартів підготовки від потреб практики; проведення акредитації закладів вищої освіти, а не освітніх програм; регламентування діяльності ЗВО щодо програм, планів підготовки.

Відмінності на *інституціональному* рівні пов'язані з особливостями розвитку соціальної роботи як соціального інституту в Україні. Вони полягають в наступному: незавершеність формування нормативної бази соціальної роботи як професії, галузі знань, напряму підготовки; відсутність післядипломної підготовки фахівців; відсутність стандартів практики соціальних працівників і стандартів соціальних послуг; несформованість інфраструктури соціальних послуг; застарілі підходи формування запиту на соціальне обслуговування і визначення фінансування сфери; відсутність досліджень реальних потреб різних категорій населення в соціальних послугах; нераціональне використання обмеженого фінансування; відсутність дієвої професійної організації соціальних працівників сфери здоров'я; обмежений перелік спеціалізацій у галузі соціальної роботи в Україні; відсутність фахового наукового видання; відсутність супервізорів.

На *університетському* рівні відмінності в Україні полягають у тому, що індивідуалізація навчальних планів є формальною; переважають однотипні програми; використовуються північноамериканська, західно- і східноєвропейська моделі підготовки; практична складова підготовки недооцінюється, обмежена 10-15% загального обсягу програми; студенти дорослі за віком, але психологічно недостатньо зрілі до усвідомленої професійної підготовки; викладачами переважно є фахівці різних спеціальностей, дотичних до соціальної роботи або випускники зарубіжних програм соціальної роботи; оцінювання успішності студентів недостатньо диференційоване, не спонукає до покращення результатів; дослідницька діяльність студентів і викладачів не має достатнього застосування у практиці; обмеженою є участь студентів у дослідженнях, спрямованих на вирішення глобальних проблем сфери здоров'я.

Узагальнення результатів наукового пошуку уможливило виявлення прогресивних ідей досвіду США і обґрунтування науково-методичних рекомендацій щодо їх творчого використання в розбудові системи професійної підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності в університетах України. Розроблені рекомендації обґрунтовуються на державному, галузевому, інституціональному, університетському рівнях за напрямками – концептуальним, нормативно-правовим, організаційно-управлінським, навчально-методичним, інформаційно-здоров'єзберезувальним.

Концептуальний напрям рекомендацій потребує зміни методологічних підходів до розвитку теорії і практики підготовки соціальних працівників до діяльності зі збереження здоров'я – перехід до концепції людиноцентризму, визнання соціальної сфери пріоритетом державної політики, здорової особистості – благополучною, конкурентоздатною і такою, що сприяє обороноздатності країни; у соціальній сфері застосування підходів індивідуалізації, комплексності соціальних послуг, активної участі клієнта у вирішенні проблем. У закладах вищої освіти доцільно застосовувати підхід студентоцентризму, децентралізацію управління; в охороні здоров'я – холистичний підхід. Впровадження концепції соціальної роботи сфери здоров'я як інструменту розвитку цілісної особистості і шляху досягнення повного здоров'я і добробуту; спільної стратегії покращення здоров'я населення засобами міжгалузевої співпраці.

Нормативно-правовий напрям передбачає реформування законодавства «Про соціальні послуги» для уточнення термінології, інфраструктури, професійного рівня і кваліфікації фахівців, категорій клієнтів, механізмів вирішення соціальних проблем, ринку соціальних послуг, фінансування соціальних послуг, а не закладів. Внесення «Соціальної роботи у сфері здоров'я» в державний класифікатор професій і посад; збільшення держзамовлення на підготовку фахівців соціальної роботи (всіх освітніх рівнів); розроблення стандартів підготовки до здоров'єзберезувальної діяльності. Законодавче забезпечення участі соціальних працівників у сфері здоров'я в складі міжпрофесійних груп фахівців – команд здоров'я.

Для *організаційно-управлінського* напрямку змін доцільно: удосконалення освітньої політики щодо взаємодії між МОН, МСП, МОЗ для започаткування міжпрофесійної підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності (соціальна робота+громадське здоров'я). Підсилення значущості професії соціального працівника як агента соціальних змін (моральне, економічне, матеріально-технічне, інформаційне). Створення програми спеціалізації «Соціальна робота у сфері здоров'я». Використання інноваційних методів і технологій міжпрофесійної підготовки; зміна політики оцінювання якості роботи викладачів, сприяння їх професійному розвитку впродовж життя. Створення всеукраїнської професійної організації соціальних працівників сфери здоров'я як осередку розвитку теорії і практики, розроблення етичного кодексу соціальних працівників сфери здоров'я; розвиток міжнародної співпраці; формування стандартів практики і стандартів підготовки на основі Світових стандартів; створення інклюзивного середовища для студентів з особливими освітніми потребами.

Рекомендації щодо *науково-методичного* напрямку стосуються: сприяння академічній мобільності студентів і викладчів, залучення іноземних гостьових лекторів і викладчів, фінансова підтримка наукової і навчально-діяльності викладчів і студентів; стимулювання досліджень, базованих на фактичних даних. Збільшення практичної складової підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності до 40%; створення виробничо-навчальних комплексів; посилення співпраці з громадою, вітчизняними і зарубіжними університетами, іншими міжнародними освітніми і соціальними організаціями; створення міжуніверситетських, міжгалузевих, міжнародних програм підготовки соціальних працівників для сфери здоров'я; залучення баз практики з-за кордону. Зміна політики професійного відбору студентів (особистісна професійна придатність, волонтерство); розроблення критеріїв відбору баз практики, покрокової шкали оцінювання практичної підготовки на основі компетентнісного підходу; спільні дослідження студентів і викладачів із залученням громади для вивчення потреб у соціальних послугах у сфері здоров'я; створення сприятливого для здоров'я освітнього середовища з використанням інноваційних технологій підготовки, творчої і конструктивної співпраці; вдосконалення структури і змісту освітніх програм на засадах науковості, зв'язку теорії з практикою, ціннісного, цілісного підходів, міждисциплінарності, «осердя», рівновагомості практичної і теоретичної складових, індивідуалізації, диференціації; створення програм спеціалізації, з концентрацією за методом соціальної роботи і сферою практики в охороні здоров'я.

Інформаційно-здоров'єзберезувальний напрям передбачає пропаганду цінностей соціальної роботи у сфері здоров'я; інформування про послуги соціальної роботи у сфері здоров'я і здоров'єзберезувальну діяльність; створення фахового науково-практичного видання «Соціальна робота в сфері здоров'я» – науково-практичної платформи міждисциплінарних досліджень, ініціатив, публікацій. Інформування про результати спільних досліджень із залученням громади; розроблення спільних програм розбудови здорової громади і надання інформаційних, консультаційних, освітніх, реабілітаційних інших послуг у ЗМІ, в науково-практичних виданнях; організація науково-практичних конференцій регіонального, національного, міжнародного рівнів з питань підготовки соціальних працівників для сфери здоров'я; профорієнтаційна робота.

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів дослідження теорії та практики професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності уможливило такі висновки:

1. На основі бібліографічного аналізу проблеми у вітчизняних та зарубіжних джерелах з питань педагогіки, соціальної роботи, психології, соціології, філософії, охорони здоров'я, біоетики, права, культурології встановлено, що професійна підготовка соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності висвітлюється різнопланово. Систематизація джерел за темою дослідження дозволила зробити висновок про міждисциплінарність проблеми і спонукала до здійснення наукового пошуку за напрямками: вивчення теорії та емпіричного досвіду

здоров'єзберезувальної діяльності фахівців соціальної роботи у Сполучених Штатах Америки; визначення дидактичних особливостей професійної підготовки соціальних працівників до діяльності у сфері здоров'я в умовах глобалізаційних трансформацій соціальної сфери, освіти й охорони здоров'я; обґрунтування професійного портрета соціального працівника, підготовленого до здоров'єзберезувальної діяльності на засадах компетентнісного підходу в умовах неперервної освіти.

Здоров'єзберезувальна діяльність соціального працівника розглядається у контексті змісту, напрямів, форм, методів, ресурсів соціальної роботи у сфері здоров'я, зокрема міждисциплінарної взаємодії соціального працівника з іншими фахівцями, що реалізується на основі застосування моделей, теорій, принципів і цінностей соціальної роботи. Професійна підготовка соціальних працівників до діяльності зі збереження здоров'я відбувається на трьох освітніх рівнях вищої школи на засадах парадигми неперервної освіти в галузі соціальної роботи, орієнтована на національні (місцеві) потреби і Світові стандарти освіти і підготовки в галузі соціальної роботи, в умовах посилення глобалізаційних впливів у соціальній сфері, освіті та охороні здоров'я. Підготовлений до діяльності зі збереження здоров'я соціальний працівник є цілісною особистістю висококваліфікованим компетентним фахівцем, здатним до комплексного вирішення проблем охорони здоров'я клієнтів і подальшого професійного розвитку. Результати бібліографічного аналізу підтвердили, що у вітчизняному науковому середовищі професійна підготовка майбутніх соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності як самостійна дослідницька проблема не розглядалася.

2. Встановлено, що міжнародні та національні професійні організації прямо і опосередковано впливають на розвиток підготовки соціальних працівників у США до здоров'єзберезувальної діяльності. ООН сприяє розвитку соціальної роботи як соціального інституту, змінам у соціумі задля подолання соціальної несправедливості в умовах глобалізаційних трансформацій. ВООЗ, МФСП, МАШСР підтримують здоров'єзберезувальну діяльність соціальних працівників – заохочують міжгалузеву, міжпрофесійну взаємодію фахівців як інструмент усунення бар'єрів і нерівності щодо здоров'я, покращення добробуту людей. МОП, ЮНІСЕФ мають вплив на розвиток освітньої політики на глобальному рівні, стимулюють впровадження інноваційних форм, методів, технологій, методологічних підходів у підготовку соціальних працівників до діяльності у сфері здоров'я у зв'язку з розвитком освіти дорослих. МАШСР, МФСП, МРСД втілюють глобальну освітню політику в Світових стандартах підготовки і освіти в галузі соціальної роботи, Етиці та Новому порядку денному для соціальної роботи; спонукають розвиток теорії та практики здоров'єзберезувальної діяльності соціальних працівників, Нової освітньої політики і стандартів акредитації програм професійної підготовки. НАСП, НАШСР, РОСР безпосередньо формують освітню політику і стандарти акредитації, стандарти підготовки в галузі соціальної роботи; забезпечують акредитацію освітніх програм і їх розвиток на всіх рівнях, вдосконалення змісту підготовки соціальних

працівників у сфері здоров'я на засадах цінностей професії і здоров'єзбережувальної діяльності.

3. Здоров'єзбережувальна діяльність у соціальній роботі у США заснована на професійній філософії – «ідеології соціальної роботи», вираженій в цінностях, викристалізованих у процесі еволюції соціальної роботи як суспільної діяльності і професії. Аксиологічні засади соціальної роботи у сфері здоров'я втілюють ідеї гуманізму, позитивізму, утопізму і професіоналізму, а також представлені цінностями, служіння, соціальної справедливості, гідності, цінності і цілісності особистості, важливості людських відносин, компетентності, поваги до різноманіття, до права кожного на самовизначення та участь у прийнятті рішень стосовно здоров'я, виявлення і розвиток внутрішнього потенціалу кожного клієнта, непричинення шкоди.

Теоретичні засади здоров'єзбережувальної діяльності в соціальній роботі у США представлені еkleктичними знаннями у зв'язку з міждисциплінарним характером галузі, заснованої на інтеграції автентичних наукових теорій і досліджень із теоріями суміжних наук. Здоров'єзбережувальна діяльність у соціальній роботі характеризується «двофокусністю» – втручанням одночасно для змін структурного (середовище) і функціонального (особистість) характеру. Теорії зосереджені на структурних перетвореннях (соціологічного напрямку), сконцентровані на особистості (функціонального напрямку) і комплексного спрямування (поєднують ідеї зміни середовища й індивіда), належать до базових. Запозичені теорії здоров'єзбережувальної діяльності у соціальній роботі походять із психології, психіатрії, біоетики, медсестринського догляду, охорони здоров'я, соціології, адміністрування. Найчастіше використовуються теорії поведінки щодо здоров'я (модель переконань щодо здоров'я, теорії зважених дій, запланованої поведінки) та теорії засновані на соціальних мережах (соціальної дії, поведінки щодо використання медичних послуг), транстеоретична модель. Особливістю власних теорій соціальної роботи сфери здоров'я є базованість на результатах практики.

4. Генеза розвитку системи професійної підготовки соціальних працівників в університетах США до здоров'єзбережувальної діяльності схарактеризована і обґрунтована на основі критеріїв, які ілюструють становлення системи впродовж понад двох століть. Виокремлено шість послідовних взаємопов'язаних періодів розвитку системи професійної підготовки соціальних працівників в університетах США до діяльності у сфері здоров'я: I – волонтерський період (кінець XVIII ст. – 80-ті рр. XIX ст.); II – початковий період (90-ті рр. XIX ст. – 1920-ті рр.); III – період інституціоналізації (1930-1940-ві рр. XX ст.); IV – період завершення професіоналізації (50-70-ті рр. XX ст.); V – період систематизації та нових стратегій (80-90-ті рр. XX ст.); VI – період неперервного розвитку (початок XXI ст. – дотепер)

Система професійної підготовки соціальних працівників в університетах США до здоров'єзбережувальної діяльності є відкритою, гнучкою, багатофункціональною, адаптивною структурою, що охоплює компоненти, взаємодії і взаємозв'язки яких забезпечують її динамічність і випереджувальний розвиток. Системоутворювальними є зв'язки між ціннісно-концептуальним, суб'єкт-

суб'єктивним і результативним компонентами; похідними є зв'язки між змістовим, організаційно-процесуальним і оцінювально-результативним компонентами.

Система функціонує на основі загальнометодологічних і андрагогічних принципів, зокрема, міждисциплінарності, ціннісного підходу, неперервності, цілісності, компетентності, зв'язку теорії з практикою, індивідуалізації, диференціації, елективності, гнучкості, самостійності, врахування досвіду, свободи вибору, творчості викладання і навчання, тощо. Досягнення очікуваних результатів, згідно з її метою можливе за умов: нормативно-правового, фінансового, дидактичного, навчально-методичного, організаційно-управлінського і наукового забезпечення. Професійна підготовка зорієнтована на зовнішні стандарти якості вищої освіти – стандарти акредитації, розроблені з урахуванням Світових стандартів, нової освітньої політики, а також стандартів практики соціальних працівників у сфері здоров'я (за нозологіями і напрямками) і суспільних запитів.

5. Структурно-функціональна модель діяльності фахівця соціальної роботи у сфері здоров'я США унаочнює результат функціонування системи професійної підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності й одночасно представляє професійний портрет такого фахівця. Соціальний працівник, підготовлений до здоров'єзберезувальної діяльності, працює в закладах охорони здоров'я і за їх межами, виконує свої професійні обов'язки на мікро-, мезо і макрорівнях практики, із застосуванням методів профілактики, терапевтичного втручання, корекції, реабілітації.

Такий фахівець здатний реалізувати професійні ролі менеджера, керуючого справами, керівника проекту, директора неприбуткової організації, адміністратора, брокера соціальних послуг, творця соціальної політики, пропагандиста здоров'я, фандрейзера, керівника програм державного, регіонального та місцевого рівнів, адвоката, консультанта, експерта, вчителя з охорони здоров'я, посередника, оцінювача програм, координатора й організатора міждисциплінарної команди здоров'я. Функції соціального працівника у сфері здоров'я включають: діагностичну, прогностичну, організаційну, комунікативну, допомоги і підтримки, профілактичну, посередницьку, правозахисну, медико-гігієнічну, аналітико-оцінювальну, інформаційно-пропагандистську, методичну, педагогічну, комунікативну. При цьому фахівець використовує ресурси соціальної роботи (професійні, технологічні, інформаційні, матеріальні, людські), внутрішні ресурси клієнта (особистий потенціал здоров'я, сім'я), ресурси громади.

6. Виявлено дидактичні засади професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності: послідовність і наступність, цілісність і науковість знання; зв'язок теорії з практикою; рівна вагомість практичної і теоретичної складових підготовки; епістемологічний зміст базових програм; професійна спрямованість; концентрація за сферою практики здоров'я і методом роботи в спеціалізації; диференціації, індивідуалізації; різноманіття і гнучкості; неперервного оцінювання; поєднання колективної діяльності із самостійністю і активністю кожного студента; застосування інноваційних методів і технологій; неперервності професійного розвитку.

Організаційні умови професійної підготовки соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності передбачають: чіткий законодавчий супровід, ціннісно-професійну спрямованість, міждисциплінарність, гнучкість, здоров'єзберезувальну насиченість змісту програм, застосування кредитно-трансферної шкали вимірювання результатів підготовки, академічну мобільність, застосування інноваційних методів навчання, інформатизацію і технологізацію навчального процесу, доступність та інклюзивність освітнього середовища, зв'язки університетів з базами практики і соціальними агенціями, заскладами охорони здоров'я, співпраця з науково-дослідними структурами, впровадження результатів дослідницької діяльності студентів і викладачів у практику неперервної взаємодії з громадою.

Зміст професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності, відображений в освітніх програмах і робочих програмах (дисциплін), формується під впливом філософсько-теоретичних, етично-ціннісних засад професійної соціальної роботи у сфері здоров'я, з урахуванням стандартів акредитації і підготовки, стандартів професійної діяльності (за напрямками практики).

7. Дослідження генези системи професійної підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності в університетах США дало змогу виявити такі закономірності підготовки: зумовленість підготовки суспільними потребами; залежність підготовки від умов, в яких вона відбувається; взаємозалежність процесів професійної підготовки і розвитку особистості фахівця; взаємозв'язок підготовки, реальних пізнавальних можливостей студентів та їх персональних потреб щодо професійного розвитку; єдність процесів викладання і навчання у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності; взаємозалежність завдань, змісту, методів і форм навчання у професійній підготовці соціальних працівників до діяльності у сфері здоров'я в умовах університету.

Виявлені закономірності та врахування глобалізаційних впливів дозволили визначити такі тенденції розвитку професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності: 1) активізація розвитку програм підготовки соціальних працівників до діяльності у сфері здоров'я в умовах загострення соціально-економічних проблем і суспільно-політичних протиріч, що супроводжуються підвищенням уваги американської держави до підготовки фахівців соціальної сфери; 2) диверсифікація, гнучкість програм відповідно до запитів здобувачів освіти і зрослих потреб споживачів послуг у зв'язку з наслідками глобалізаційних процесів; 3) збільшення кількості мультикультурних, міжнародних, глобальних програм зі збереження здоров'я і досліджень в умовах глобального погіршення здоров'я людей; 4) зростання активності соціальних працівників у роботі міждисциплінарних команд здоров'я і відповідне збільшення чисельності міждисциплінарних програм; 5) впровадження інноваційних підходів і методів підготовки (трансдисциплінарна підготовка фахівців для сфери здоров'я ін.). 6) зростання «ваги» дослідницької діяльності студентів у підготовці до здоров'єзберезувальної діяльності та емпіричних

досліджень практиків у розбудові теорії соціальної роботи в сфері здоров'я у зв'язку з розвитком медичної науки, інформаційних технологій; 7) посиленням ціннісних орієнтацій у підготовці фахівців до діяльності у сфері здоров'я у зв'язку із збільшенням кількості морально-етичних дилем у соціальній роботі сфери здоров'я внаслідок зростання темпів технологізації та інформатизації охорони здоров'я і медицини; 8) переорієнтування підготовки соціального працівника для сфери здоров'я з адаптивної особистості на формування активного учасника ситуацій соціальних змін в умовах, що швидко змінюються; 9) зростання суспільного запиту на підготовку соціальних працівників для сфери здоров'я на всіх рівнях практики у зв'язку із визнанням проблеми глобального погіршення здоров'я питанням права людей на рівний і справедливий доступ до ресурсів здоров'я, базовим питанням практики соціальної роботи в світі; це сприяє зростанню запиту на практиків відповідної кваліфікації, збільшенню і урізноманітненню програм підготовки.

8. Вивчення досвіду США з підготовки майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності в університетах та порівняння із українським дало змогу виявити спільне і відмінне. На основі прогностичного підходу, враховуючи закономірності та тенденції американського досвіду було окреслено шляхи розвитку системи професійної підготовки соціальних працівників в університетах України. Для цього слід реалізувати зміни на державному, галузевому, інституціональному, університетському рівнях; впровадження їх здійснювати за напрямками: концептуальним, політико-правовим, організаційно-управлінським, навчально-методичним та інформаційно-здоров'єзберезувальним.

На *державному* рівні необхідно: будувати соціальну політику на основі концепції людиноцентризму, гуманістичних цінностей і визнання соціальної сфери пріоритетним напрямом державної політики; закріплення принципів – служіння, ставлення до кожної людини як цілісності, поваги прав на самовизначення і участь, виявлення та розвиток внутрішнього потенціалу, спільної відповідальності держави і людини за здоров'я власне і суспільства – як основоположних у формуванні політики держави щодо здоров'я населення. Завершення реформування законодавства «Про соціальні послуги» для забезпечення його дієвості у соціальній сфері. Оптимізування здоров'єзберезувальної діяльності в соціальній роботі шляхом об'єднання МОЗ і МСП і спрощення міждисциплінарної взаємодії фахівців у вирішенні проблем здоров'я.

На *галузевому* рівні слід перейти в *соціальній сфері* до індивідуалізації та комплексного надання соціальних послуг на засадах здоров'єзбереження. Реформування системи соціального захисту і обслуговування населення на основі врахування реальних потреб населення, формування ринку соціальних послуг, мережі закладів (державних, недержавних), стандартизації соціальних послуг, зміни механізмів фінансування («гроші ходять за клієнтом»), підсилення значущості професії соціального працівника як агента соціальних змін (моральне, економічне, матеріально-технічне, інформаційне). У *вищій освіті*: студентоцентризм і децентралізація управління; створення спеціалізації «Соціальна робота у сфері здоров'я» і розроблення відповідних стандартів підготовки; використання інноваційних методів і технологій міжпрофесійної підготовки; сприяння

професійному розвитку викладачів упродовж життя. Реформування освітньої політики взаємодії МОН, МСП, МОЗ для започаткування міжпрофесійної підготовки майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності. У сфері охорони здоров'я: холістичний підхід у розумінні здоров'я; законодавче забезпечення участі соціальних працівників у складі міжпрофесійних груп – команд здоров'я; міжпрофесійна підготовка фахівців громадського здоров'я і соціальних працівників.

На інституціональному рівні – соціальної роботи у сфері здоров'я слід використовувати концепцію здоров'єзберезувальної діяльності соціального працівника у досягненні здоров'я і добробуту населення; вироблення спільної стратегії покращення здоров'я населення засобами міжгалузевої співпраці. Створення всеукраїнської професійної організацій соціальних працівників сфери здоров'я, розроблення відповідного етичного кодексу, стандартів практики, стандартів підготовки з урахуванням Світових стандартів; заснування фахового науково-практичного видання «Соціальна робота в сфері здоров'я»; здійснення міждисциплінарних досліджень, їх публікація, обмін досвідом, міжнародна співпраця; створення освітніх програм глобальної соціальної роботи у сфері здоров'я (з міжнародними партнерами), із залученням зарубіжних баз практики; пропаганда цінностей соціальної роботи у сфері здоров'я.

На університетському рівні необхідно утвердження концепції підготовки фахівця як формування цілісної гармонійної особистості, компетентного у здоров'єзберезувальній діяльності, здатного до подальшого професійного розвитку; децентралізація управління; безбар'єрне середовище для студентів з особливими освітніми потребами; академічна мобільність студентів і викладачів; фінансова підтримка наукової і навчальної діяльності викладачів і студентів; стимулювання досліджень на основі фактичних даних. Збільшення обсягу практичної складової підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності до 40%; створення виробничо-навчальних комплексів спільно із соціальними службами; посилення співпраці з громадою, вітчизняними і зарубіжними університетами, міжнародними освітніми, соціальними, професійними організаціями; диверсифікація програм підготовки соціальних працівників для сфери здоров'я. Зміна політики професійного відбору студентів, розроблення критеріїв відбору баз практики, покрокової шкали оцінювання практичної підготовки на основі компетентнісного підходу; спільні дослідження студентів і викладачів із залученням громади для вивчення потреб у соціальних послугах у сфері здоров'я; забезпечення доступного навчального середовища з використанням інноваційних технологій підготовки, творчої і конструктивної співпраці; вдосконалення структури і змісту освітніх програм на засадах науковості, зв'язку теорії з практикою, ціннісного, цілісного підходів, міждисциплінарності, «осердя», рівноважливості практичної і теоретичної складових, індивідуалізації, диференціації; створення програм спеціалізації, з концентрацією за методом соціальної роботи і сферою практики в охороні здоров'я. Повідомляти результати спільних досліджень із залученням громади; розробка спільної програми розбудови здорової громади і надання інформаційних, консультаційних, освітніх, реабілітаційних ін. послуг у ЗМІ, в

науково-практичних виданнях; організація науково-практичних конференцій регіонального, національного, міжнародного рівнів з питань підготовки соціальних працівників для сфери здоров'я; профорієнтаційна робота.

Вивчення теорії і професійної практики майбутніх соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності сприяло розробленню навчально-методичного комплексу зі спеціальності «Соціальна робота», що охоплює програми та навчально-методичні посібники з навчальних дисциплін «Вступ до спеціальності «Соціальна робота», «Медико-соціальні основи здоров'я», «Технології збереження здоров'я в соціальній сфері», «Здоров'єзберезувальна діяльність у соціальній роботі», «Методика викладання соціальної роботи», «Педагогічна практика», «Практика за темою магістерської кваліфікаційної роботи», «Соціологія здоров'я», «Соціальна геронтологія»; енциклопедичний навчальний словник-довідник «Все про соціальну роботу», методичні рекомендації до вивчення перелічених навчальних курсів, електронні навчально-методичні комплекси.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми. До подальших напрямів вважаємо за доцільне віднести: розроблення стандартів підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності як спеціалізації у галузі «Соціальна робота» на засадах компетентнісного підходу; нові спеціалізації підготовки у соціальній роботі сфери здоров'я; запровадження програм підготовки в галузі соціальної роботи за подвійними ступенями і подвійними спеціальностями, за програмами дистанційного, розподіленого навчання, глобальної соціальної роботи у сфері здоров'я.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дослідження

1. Клос, Л. (2017). *Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності в університетах США: теорія і практика*. Львів: Львівська політехніка.
2. Клос, Л. (2008). Професійна адаптація студентів спеціальності «соціальна робота». В Г. П. Васяновича (Ред.), *Психолого-педагогічні основи професійної адаптації майбутніх фахівців* (с. 74–112). Львів: СПОЛОМ.
3. Клос, Л., Микитенко, Н. (2005). *Вступ до практичної соціальної роботи (на прикладі вивчення досвіду України і Канади)*. Львів: Львівська політехніка.
4. Клос, Л., Гайдук, Н., Ставкова, С. & Беляєва, С. (2007). *Соціальна робота: практична підготовка студентів на освітньо-кваліфікаційному рівні «бакалавр»*. Львів: Львівська політехніка.
5. Клос, Л. (2015). *Технології збереження здоров'я у соціальній сфері*. Львів: Львівська політехніка.
6. Клос, Л. (2004). Медико-соціальні аспекти підготовки соціальних працівників у закладах професійної освіти. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 2, 144–152.
7. Клос, Л. (2005). Деякі особливості професійної підготовки соціальних працівників для роботи з людьми похилого віку. *Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія*, 224, 62–66.

8. Клос, Л., Кочмарська, О. (2005). Особливості соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми матерями: досвід, проблеми, перспективи. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 5, 161–173.
9. Клос, Л. (2006). Сучасний стан соціальної роботи з людьми похилого віку в Україні. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 2, 83–96.
10. Клос, Л., Микитенко, Н. (2006). Актуальність курсу «Основи міжособистісного спілкування» у функціонуванні малої освітньої групи. *Науковий вісник Чернівецького університету. Філософія*, 309–310, 302–307.
11. Клос, Л. (2008). Практична підготовка як фактор професійної адаптації та професійного становлення майбутніх соціальних працівників. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії і практики*, 38, 218–223.
12. Клос, Л. (2009). Значення соціально-медичних послуг у соціальному супроводі дитини з поведінковими розладами. *Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія*, 447–448, 178–183.
13. Клос, Л. (2009). Дидактичні особливості соціально-медичної компоненти професійної підготовки фахівців соціальної роботи. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя*, 6, 2, 92–97.
14. Клос, Л. (2009). Здоров'язберігаючі технології у соціальній роботі: проблема підготовки майбутніх фахівців. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*, 3, 226–230.
15. Клос, Л. (2009). Значення «Методики викладання соціальної роботи» у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників. *Вісник Львівського університету*, 4 (25), 201–208.
16. Клос, Л. (2011). Діяльність фахівців соціальної роботи спрямована на збереження здоров'я в Російській Федерації. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*, 5, 2, 117–125.
17. Клос, Л. (2012). Здоров'язбережувальна діяльність соціальних працівників: досвід підготовки у країнах Північної Америки і Європи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2, 93–102.
18. Клос, Л. (2012). Підготовка майбутніх соціальних працівників до здоров'язбережувальної діяльності: ціннісний вимір. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя*, 6, 2, 174–179.
19. Клос, Л. (2013). Практична складова професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до здоров'язбережувальної діяльності. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*, 8, 222–232.
20. Клос, Л. (2013). Формування особистості майбутнього соціального працівника у процесі підготовки до здоров'язбережувальної діяльності. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*, 3–4, 39–48.
21. Клос, Л., Фаласеніді, Т. (2014). Особливості психолого-педагогічної характеристики молодшого школяра – передумова диференціації педагогічної підтримки. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя*, 3, 44–50.

22. Клос, Л., Фаласеніді, Т. (2014). Індивідуальний план навчання дітей з гіперактивним розладом в загальноосвітніх школах США. *Педагогічна освіта: теорія і практика*, 1 (16), 52–58.
23. Клос, Л. (2015). До питання підготовки майбутніх соціальних працівників до здоров'єзбережувальної діяльності. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 1–2, 136–156.
24. Клос, Л. (2016). Освітня програма магістра зі спеціальності «Соціальна робота» у контексті здоров'єзбережувальної діяльності фахівця. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*, 1, 249–260.
25. Клос, Л. (2017). Підготовка майбутніх соціальних працівників до здоров'єзбережувальної діяльності: методичні аспекти. *Педагогічна теорія і практика*, 1 (6), 233–277.
26. Klos, L. (2012). Usługi socjalno-medyczne w pracy socjalnej z rodzinami i dziećmi na Ukrainie. *Wybrane zagadnienia problematyki pomocy i wsparcia w rozwiązywaniu problemu ludzi w ryżnym wieku*, 2, 115–128.
27. Klos, L. (2013). Approaching Diversity Issues from the Health Perspective. *Diversity and Respect: Problem of Perception in the Global Agenda for Social Work. Internationale Sozialarbeit*, 9, 83–96.
28. Klos, L. (2017). Standards of practice and professional training of social workers in the United States to health caring activities. *Yearbook of Varna University of Management*, X, 173–180.
29. Klos, L. (2016). Health-caring activities of social workers: from practical model to professional development. *Social Work and Education*, 3, 2, 9–19.
30. Клос, Л. (2017). Аспекти професіоналізації соціальної роботи сфері здоров'я у США і Україні. *Вісник Черкаського університету*, 8, 47–55.
31. Klos, L. (2017). Professionalisation aspects of social work in health field in the United States and Ukraine. *Social Work and Education*, 1 (4), 8–21.
32. Клос, Л., Гайдук, Н., & Курляк, І. (2004). *Вимоги до написання та оформлення дипломних робіт: методичні вказівки для студентів спеціальності «Соціальна робота»*. Львів: Львівська політехніка.
33. Клос, Л., Курляк, І., Ставкова, С., & Флегерті, М. (2004). *Методичні рекомендації до вивчення курсу «Міжособистісне спілкування» (перший рівень) для студентів спеціальності «Соціальна робота»*. Львів: Львівська політехніка.
34. Клос, Л. (Укл.). (2006). *Соціальна геронтологія*. Львів: Львівська політехніка.
35. Клос, Л. (2006). *Соціальна робота в закладах охорони здоров'я: методичні вказівки для студентів спеціальності «Соціальна робота» освітньо-кваліфікаційного рівня магістр*. Львів: Львівська політехніка.
36. Клос, Л. (2006). *Соціальна робота в закладах охорони здоров'я: конспект лекцій для студентів спеціальності «Соціальна робота» освітньо-кваліфікаційного рівня магістр*. Львів: Львівська політехніка.
37. Клос, Л. (2007). Методика викладання соціальної роботи. В Л. Д. Климанська (Ред.), *Методика викладання соціальної роботи: методичні вказівки до вивчення курсів магістерської програми* (с. 29–46). Львів: Львівська політехніка.

38. Клос, Л., Матвіїв, Р. (2009). *Методичні рекомендації до проведення педагогічної практики студентами магістерської програми базового напрямку «Соціологія» спеціальності «Соціальна робота»*. Львів: Львівська політехніка.
39. Клос, Л. (Укл.). (2012). *Технології збереження здоров'я у соціальній сфері*. Львів: Львівська політехніка.
40. Клос, Л. (Укл.). (2014). *Соціологія здоров'я*. Львів: Львівська політехніка.
41. Клос, Л., Гайдук, Н., Гілета, О., Макух, О., & Ставкова, С. (Укл.). (2015). *Методичні рекомендації до виконання курсових робіт та написання бакалаврської кваліфікаційної роботи за напрямом підготовки 6.130102 «Соціальна робота» для студентів базового напрямку «Соціальне забезпечення» спеціальності «Соціальна робота» (освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр»)*. Львів: Львівська політехніка.

Наукові праці апробаційного характеру

42. Клос, Л., Микитенко, Н. (2004). Специфіка діяльності працівників сфери соціальних послуг у США. В О.І. Чередниченко та ін. (Ред.), *Мовні і концептуальні картини світу: наукова конференція, Київ, 25–26 квітня* (с. 67–71). Київ: Видавничий Дім Дмитра Бураго.
43. Клос, Л. (2007). Модель соціальних послуг постійного догляду і соціальної реабілітації у стаціонарному закладі. В Н. М. Шкуратової (Ред.), *Інноваційні моделі соціальних послуг: Проект Українського фонду соціальних інвестицій* (Т. 3., с. 263–317). Київ: ТОВ «ЛДЛ».
44. Клос, Л., Козак, П. (2006). Соціальна робота з людьми, які отримали ураження спинного мозку. В Б. В. Новіков та ін. (Ред.), *Соціальна робота і сучасність: теорія і практика: IV Міжнародна науково-практична конференція, Київ, 25–27 травня* (с. 86–87). Київ: Політехніка.
45. Клос, Л. (2007). Науково-методичні засади формування професійної компетентності фахівця соціальної сфери для роботи з дисфункційними сім'ями. В Н. М. Гайдук (Ред.), *Від конфлікту до порозуміння: теорія і практика громадянського суспільства: Міжнародна науково-практична конференція, Львів, 31 травня–2 червня* (с. 93–96). Львів: ЦНТІ.
46. Клос, Л. (2007). Мотивація працівників, які надають послуги у сфері паліативної медицини. В Т. В. Семигіної (Ред.), *Соціальна політика, соціальна робота й охорона здоров'я: як Україні досягти європейського рівня якості послуг: науково-практична конференція, Київ, 28 лютого* (с. 242–247). Київ: Сфера.
47. Клос, Л., Миць, Х. (2008). Соціальна робота з людьми із залежністю від психоактивних речовин. В Б. В. Новіков та ін. (Ред.), *Соціальна робота і сучасність: теорія і практика: V Міжнародна науково-практична конференція, Київ, 22–23 травня* (с. 112–114). Київ: Політехніка.
48. Клос, Л. (2008). Профадаптація майбутніх соціальних працівників до роботи з сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах. В автор. ред., *Актуальні питання організації соціальної роботи з дітьми, що проживають у сім'ях, які опинились у складних життєвих обставинах: Міжнародна науково-*

- практична конференція, присвячена Міжнародному Дню захисту дітей, Львів, 6–7 червня (с. 3–12). Львів: ІГСН НУ «Львівська політехніка».
49. Клос, Л. (2010). Здоров'язбережувальне середовище як засіб реалізації творчого потенціалу майбутнього фахівця соціальної роботи. В Л. А. Руденко та ін. (Ред.), *Психологічна служба в професійно-технічних навчальних закладах: досвід, проблеми, перспективи: Обласна науково-практична конференція, Львів, 20 жовтня*. (с. 60–61). Львів: ФОП Корпан Б. І.
 50. Клос, Л. (2010). Формування комунікативної компетентності соціального працівника до діяльності у сфері медіації. В В. Г. Кремень та ін. (Ред.), *Третій Український Педагогічний Конгрес, Львів, 18–20 червня* (с. 263–273). Львів: Сполом.
 51. Клос, Л. (2010). Соціально-педагогічні аспекти профілактики самогубств у молодіжному середовищі. В автор. ред., *Samobyjstwa w̄nyrd miodziecy – woianie o rotoc: Mikdzynarodowa Konferencja Naukowa, Cheim, 22 stycznia*. (s. 44–53). Cheim: Wyisza Szkoia Zawodowa im. Bohdana Yanskiego.
 52. Клос, Л. (2011). Формування у студентів соціальної роботи компетентності здоров'язбереження. В Л. Д. Кизименка (Ред.), *Управління в освіті: V Міжнародна науково-практична конференція, Львів, 14–16 квітня* (с. 131–133). Львів: Львівська політехніка.
 53. Клос, Л. (2011). Практична підготовка майбутніх соціальних працівників до здоров'язбережувальної діяльності. В Г. П. Васянович та ін. (Ред.), *Сучасні освітні технології у професійній підготовці майбутніх фахівців: Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 20-річчю незалежності України, Львів, 25–26 жовтня* (с. 255–257). Львів: ФОП Корпан Б. І.
 54. Клос, Л. (2011). Здоров'язбережувальна діяльність соціальних працівників: канадський досвід підготовки майбутніх фахівців. В М. Є. Чайковський та ін. (Ред.), *Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери: Міжнародна науково-практична конференція, Хмельницький, 17 листопада* (с. 149–153). Хмельницький: ХІСТ Університету «Україна».
 55. Клос, Л. (2012). Ігрові технології у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників до здоров'язбережувальної діяльності. В М. М. Козяра (Ред.), *Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи: III Міжнародна науково-практична конференція, Львів, 12–14 листопада* (с. 279–285). Львів: ЛДУ БЖД.
 56. Клос, Л. (2012). Цінності демократичного суспільства у підготовці майбутніх соціальних працівників до здоров'язбережувальної. *Майбутнє демократії в Україні: 5-ий Екуменічний соціальний тиждень, Львів, 24–30 вересня*. URL: <http://dukhovnist.in.ua/index.php>.
 57. Клос, Л. (2013). Медико-соціальна компонента підготовки фахівців соціальної роботи в Національному університеті «Львівська політехніка». В Г. Бохонко (Ред.), *Екуменічний соціальний тиждень: Всеукраїнська суспільний форум за 2008–2012 pp.* (с. 110–113). Львів: Інститут екуменічних студій УКУ.
 58. Клос, Л. (2013). Здоров'язбережувальна діяльність соціального працівника – засіб формування поваги до клієнтів з відмінностями здоров'я. *Відмінності та*

- повага: 6-ий Екуменічний соціальний тиждень, Львів, 1–8 жовтня. URL: <http://dukhovnist.in.ua/index.php>.
59. Клос, Л. (2013). Здоров'язбереження як провідна ідея громадянського суспільства: шляхи впровадження. В Г. Бохонко (Ред.), *Екуменічний соціальний тиждень: Всеукраїнський суспільний форум за 2008–2012 рр.* (с. 262–263). Львів: Інститут екуменічних студій УКУ.
 60. Клос, Л. (2013). Формування особистості майбутнього соціального працівника у процесі підготовки до здоров'язбережувальної діяльності. В М. М. Козяр та ін. (Ред.), *Соціальна робота в Україні: становлення, перспективи, розвиток: Всеукраїнська науково-практична конференція, Львів, 3–4 жовтня* (с. 24–28). Львів: ЛДУБЖД.
 61. Клос, Л. (2013). Професійний портрет соціального працівника готового до здоров'язбережувальної діяльності. В М. Є. Чайковський та ін. (Ред.), *Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери: Міжнародна науково-практична конференція, Хмельницький, 14 листопада* (с. 61–64). Хмельницький: ХІСТ Університету «Україна».
 62. Клос, Л. (2013). Дослідницька діяльність у професійній підготовці студентів соціальної роботи до здоров'язбережувальної діяльності. В М. Євтуха та ін. (Ред.), *Педагогічна освіта і наука в умовах класичного університету: традиції, реалії, перспективи: Міжнародна науково-практична конференція, Львів, 16–17 травня* (с. 391–399). Львів: ЛНУ імені Івана Франка.
 63. Клос, Л. (2014). Здоров'язбережувальна діяльність соціального працівника у допомозі дітям з особливими потребами. В І. Ф. Прокопенка (Ред.), *Педагогіка здоров'я: IV Всеукраїнська науково-практична конференція, присвячена 201-річчю з дня заснування Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, Харків, 7 квітня* (с. 658–667). Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди.
 64. Клос, Л. (2014). Підготовка майбутніх соціальних працівників до здоров'язбережувальної діяльності: формування стандарту. [Соціальна політика: концепції, технології, перспективи: III Міжнародна науково-практична конференція, Київ, 17–18 квітня.](#) URL: **Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.**
 65. Клос, Л. (2014). Підготовка майбутніх соціальних працівників до здоров'язбережувальної діяльності: особливості галузевого стандарту. В І. М. Мельничук (Ред.), *Філософія, методологія, психолого-педагогічні аспекти формування культури здоров'язбереження: II Міжрегіональний науково-методологічний семінар, Тернопіль, 26 червня* (с. 27–29). Тернопіль: Вектор.
 66. Клос, Л. (2014). Здоров'язбережувальна діяльність соціального працівника як аспект соціальної відповідальності фахівця. *Відповідальність християнина у сучасному суспільстві: 7-ий Екуменічний соціальний тиждень, Львів, 29 вересня – 4 жовтня.* URL: <http://dukhovnist.in.ua/index.php1202>.
 67. Клос, Л. (2014). Підготовка майбутніх соціальних працівників до здоров'язбережувальної діяльності – практика освіти для сталого розвитку. В О. Є. Висоцька (Ред.), *Філософсько-теоретичні та практико-зорієнтовані*

- аспекти випереджаючої освіти для сталого розвитку: III Всеукраїнська науково-практична конференція, Дніпропетровськ, 11 грудня (с. 85–87). Дніпропетровськ: Роял-Принт.
68. Klos, L. (2015). The theoretical basis of the future social workers training to health promotion activities. *Theoretical and Applied Sciences in the USA: 2nd International scientific conference, New York, 6 February* (с. 96–102). New York: Cibunet Publishing.
69. Клос, Л. (2015). Профілактика професійного вигорання соціального працівника засобами здоров'єзберезувальної діяльності. В Е. И. Медведской (Ред.), *Социальная психология здоровья и современные информационные технологии: I Международная научно-практическая конференция, Брест, 14–15 апреля* (с. 52–64). Брест: БрГУ.
70. Клос, Л. (2015). Зарубіжний досвід здоров'єзберезувальної діяльності соціального працівника у допомозі сім'ям. *Соціальна робота в Україні: становлення, перспективи, розвиток: II Всеукраїнська науково-практична конференція, Львів, 19–20 березня*. URL: <http://www.ubgd.lviv.ua/content/socialna-robota-v-ukrayinistanovlennya-perspektivi-rozvitok>.
71. Клос, Л. (2015). Зміст професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності. В І. В. Барабаш (Ред.), *Управління якістю підготовки фахівців: XX Міжнародна науково-методична конференція, Одеса, 23–24 квітня* (с. 143–144). Одеса: ОДАБА.
72. Клос, Л. (2015). Здоров'я людини у контексті професійної діяльності соціального працівника: особливості підготовки. В А. О. Ярошенко (Ред.), *Соціальна політика: концепції, технології, перспективи: IV Міжнародна науково-практична конференція, Київ, 21–24 квітня* (с. 17–19). Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова.
73. Клос, Л. (2015). Проектування технологій збереження здоров'я в соціальній роботі. В І. Ф. Прокопенка (Ред.), *Педагогіка здоров'я: V Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю, Харків, 14 квітня* (с. 291–299). Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди.
74. Клос, Л. (2015). Проблема здоров'я у соціальній роботі: зарубіжний досвід. В В. А. Поліщук та ін. (Ред.), *Соціальна педагогіка і соціальна робота: виклики сьогодення: III Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю, Тернопіль, 14 листопада* (с. 50–57). Тернопіль: Вектор.
75. Клос, Л. (2016). Навчання здоров'я у практиці здоров'єзберезувальної діяльності соціального працівника: досвід США і Канади. В В. П. Андрущенко (Ред.), *Освіта і здоров'я підростаючого покоління: Міжнародний симпозиум, Київ, 26–28 квітня* (с. 124–128). Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова.
76. Клос, Л. (2016). Соціальні нерівності щодо здоров'я у фокусі професійної діяльності соціального працівника. В І. Ф. Прокопенка (Ред.), *Педагогіка здоров'я: VI Всеукраїнська науково-практична конференція, Харків-Кіровоград, 27–28 квітня* (с. 147–152). Х.: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди.
77. Клос, Л. (2016). Підготовка до професійної діяльності соціальних працівників громадської охорони здоров'я США. В В. А. Поліщук та ін. (Ред.), *Соціальна*

робота: виклики сьогодення: V Всеукраїнська науково-практична конференція, Тернопіль, 28 листопада (с. 57–65). Тернопіль: Вектор.

78. Клос, Л. (2016). Здоров'єзберезувальна діяльність соціального працівника як підґрунтя для надання психосоціальної підтримки дітям і молоді. В Н. М. Гайдук та ін. (Ред.), *Психосоціальна підтримка дітей і молоді у складних життєвих обставинах у системі професійної підготовки соціальних працівників «університет – громада»: досвід Національного університету «Львівська політехніка»: VII Міжнародна виставка «Сучасні заклади освіти – 2016», Київ, 17–19 березня (с. 8–12, 16, 25). Львів: Львівська політехніка.*

Опубліковані праці, які додатково відображають результати дисертації

79. Клос, Л., Микитенко, Н. (2006). Особливості вербальної та невербальної комунікації у функціонуванні малої освітньої групи. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*, 12 (16), 297–306.
80. Клос, Л. (2009). Інноваційні освітні технології у підготовці фахівців соціальної роботи до надання соціально-медичних послуг. В М. М. Козяра та ін. (Ред.). *Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи* (Ч.2, с. 297–301). Львів: ЛДУ БЖД.
81. Клос, Л. (2010). Компетентнісний підхід до здоров'язберігаючої діяльності у підготовці майбутніх соціальних працівників. *Вісник Прикарпатського університету*, XXXV, 57–62.
82. Клос, Л. (2011). Здоров'язбереження як провідна ідея громадянського суспільства: шляхи впровадження. *Духовність: Духовна демократія*. URL: <http://www.dukhovnist.in.ua/uk/dukhovna-demokratiya/180-lilia-klos>.
83. Піча, В. & Гайдук, Н. & Клос, Л. (Укл.), В М. Піча (Ред.) (2012). *Все про соціальну роботу* (с. 36, 90–104, 172–180, 442–450). Львів: Новий Світ–2000.
84. Клос, Л., Шевченко, Ж. (2015). Підготовка майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності у контексті глобальних стандартів освіти. *Професійне становлення особистості*, 4, 204–212.
85. Клос, Л. (2016). Соціальна робота у сфері здоров'я за кордоном: історичні аспекти становлення професії. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 3, 251–264.
86. Клос, Л., Назар, Н. (2016). Соціальна робота у сфері громадського здоров'я (американський досвід). *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 4, 200–209.

АНОТАЦІЇ

Клос Л.Є. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти. – Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України, Київ, 2018.

У дисертації представлено результати цілісного наукового аналізу генези системи професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності. Виявлено аксіологічні й теоретичні засади діяльності зі збереження здоров'я в соціальній роботі. Схарактеризовано складові системи професійної підготовки соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності на основі її структурно-функціональної моделі. Визначено дидактичні засади і особливості організації професійної підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності у США.

Здійснено прогностичне обґрунтування концептуальних засад системи професійної підготовки соціальних працівників в університетах України з урахуванням прогресивного досвіду досліджуваної країни, підготовлено навчально-методичний комплекс для його ефективного впровадження у закладах вищої освіти України.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні соціальні працівники, здоров'єзберезувальна діяльність, освітні програми, глобалізація, професійні організації, США, соціальні детермінанти здоров'я.

Клос Л.Е. Теория и практика профессиональной подготовки будущих социальных работников в университетах США к здоровьезберегающей деятельности. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.04 - Теория и методика профессионального образования. - Институт педагогического образования и образования взрослых Национальной академии педагогических наук Украины, Киев, 2018.

В диссертации представлены результаты целостного научного анализа генезиса системы профессиональной подготовки будущих социальных работников в университетах США к здоровьезберегающей деятельности. Выявлено аксиологические и теоретические основы деятельности по сохранению здоровья в социальной работе. Охарактеризованы составляющие системы профессиональной подготовки социальных работников в университетах США к здоровьезберегающей деятельности на основе ее структурно-функциональной модели. Определены дидактические принципы и особенности организации профессиональной подготовки социальных работников к здоровьезберегающей деятельности в США.

Осуществлен прогностическое обоснование концептуальных основ системы профессиональной подготовки социальных работников в университетах Украины с учетом прогрессивного опыта исследуемой страны, подготовлен учебно-методический комплекс для его эффективного внедрения в учреждениях высшего образования Украины.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, будущие социальные работники, здоровьезберегающая деятельность, образовательные программы, учебные планы, стандарты профессиональной подготовки, непрерывное образование, глобалізація, професійні організації, США, соціальні детермінанти здоров'я, соціальна робота в сфері здравоохранения.

Klos L.E. The theory and practice of training of future social workers for health-caring activities at US universities. – Manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Pedagogical Sciences, specialty 13.00.04 - Theory and Methodology of Professional Education. - The Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, 2018.

The dissertation presents the results of a holistic scientific analysis of the processes of formation and development of the system of future social workers' professional training to health-caring activities in US universities. The genesis of the system of social workers vocational training for health activities in the United States of America is explored and its periodization is backed up. Axiological and theoretical foundations of health-caring activity in social work of the USA are revealed. Importance of international and national professional organizations in forming of social workers training to health-careing activities in the United States has been established.

The components of the system of vocational training of social workers for health-saving activity in the system of higher education of the USA are substantiated, and an integrated structural-functional model of activity of a social work specialist in the field of health is proposed as a demonstrative example of the results of such training. Didactic principles and peculiarities of the organization of professional training of social workers for health-caring activity in the USA are revealed. On the basis of comparative and pedagogical analysis, the common things and differences in social workers' training in health-caring in Ukraine and in the United States are identified, and the main trends and patterns of the development of such training at the universities of the United States and Ukraine are explored.

Prognostic substantiation of the conceptual principles of functioning of the system of social workers' vocational training in Ukrainian universities based on progressive experience of the studied country, is carried out in the work. Taking into account progressive ideas of the USA, the educational-methodical complex for improving the system of professional training of future social workers for health-caving activity in higher educational institutions of Ukraine is developed and implemented.

The changes proposed for the state policy, educational policy in particular: the formation of a unified strategy of inter-sectoral, interprofessional solution of the problem of public health through the enhancement of interaction between the Ministries of Education and Science, Health Care and Social Policy, with the prospect of unification of the Ministry of Health Care and the Ministry of Social Policy into one structure (as it is in most developed countries); launching interprofessional training of social workers for health care activities based on cooperation between the Ministry of Education and Science, the Ministry of Health Care and the Ministry of Social Полиці; reforming the system of social protection and public services – improving the regulatory framework (legislation, terminology, and financing) that will allow to study social problems of the population and seek ways to resolve them with the actual participation of social workers; it will increase the state's attention to the issue of the education of social workers in general and the training of social workers for the health sector in particular; legislative approval of the specialization "Social work in health care" to ensure participation of social health workers

within interdisciplinary groups of professionals – health teams; the development of standards of practice for specialization "Social work in health care" and standards of training (based on the World standards of education in social work and the needs of Ukrainian society) involving representatives of professional organizations; the development of the professional scientific and practical publication "Social work in health care" as a scientific and practical platform for interdisciplinary research, initiatives, publications, exchange of experience; creation of educational programs of International Social Work in the field of health (in cooperation with international partners).

For the programs of all levels of training the following changes are required. Selecting applicants for the program should be conducted considering not only the results of external testing, but also interviews, which will enable to understand the applicant's ability to develop as a professional in social work. Increasing the practical component up to 40% of the program. Diversifying training programs due to their diversity: by the form - distance, distributed learning; by the profile - twofold training (Master of Social Work + Master of Public Health); by the educational level - parallel, simultaneous, and combined degree (Bachelor's + Master's degree, Master's degree + Doctor of philosophy of social work). Using a step-by-step scale (detailed, with a set of criteria for recognition of professional behavior) assessing the level of formation of key and special competencies of students in all training courses, involving teachers of practice and supervisors, as well as student self-assessment. Recording the entire success of students in all disciplines in online mode to provide an overview for the administration and management of the faculty or department, for timely intervention, support and assistance to the student; and specifying the criteria for selecting practice placement sites and expanding their network.

Key words: professional training, future social workers, health-caring activities, educational programs, curricula, standards for professional training, continuing education, globalization, professional organizations, USA, social determinants of health, health care social work.

Підписано до друку 28.02.2018 р. Формат 60 x 84/16.
Папір офс. Гарнітура Times New Roman. Друк-різографія.
Ум.-друк. арк. 1,8. Тираж 100 прим. Зам. № 2802-2.

Віддруковано з оригінал-макета у видавництві «ДКС центр»
04073, м. Київ, Куренівський провулок, 17, т/ф (044) 537-14-34